

Η

ΑΡΧΗ ΕΞΕΤΑΣΗΣ ΠΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

1ο ΚΛΙΜΑΚΙΟ

Συνήλθε στην έδρα της στις 27 Ιανουαρίου 2022 με την εξής σύνθεση: Ελευθερία Καλαμιώτη, Πρόεδρος και Εισηγήτρια, Ειρήνη Αψοκάρδου, Μέλος και Χρυσάνθη Χαραλαμποπούλου (ως αναπληρώτρια του Μέλους του 1^{ου} Κλιμακίου Αθηνάς Μπουζιούρη, δυνάμει της υπ' αριθμ. 183/2021 Πράξης της Προέδρου της ΑΕΠΠ), Μέλος.

Για να εξετάσει, σε συμμόρφωση με την με αριθμ. ΠΔΝ 1273/2021 Προσωρινή Διαταγή του Διοικητικού Εφετείου Θεσσαλονίκης (Β' Ακυρωτικού Τμήματος) που εκδόθηκε επί της με αριθμό καταχώρισης ΑΚ 376/20.10.2021 αίτησης (για ακύρωση και αναστολή) του οικονομικού φορέα με την επωνυμία «...», την από 11/8/2021 με ΓΑΚ ΑΕΠΠ 1613/12-08-2021 προδικαστική προσφυγή του ανωτέρω οικονομικού φορέα (εφεξής «η προσφεύγουσα») που εδρεύει στ... .. (οδός ... αρ. ...), και εκπροσωπείται νόμιμα.

Κατά της ... (εφεξής ο «αναθέτων φορέας»), όπως εκπροσωπείται νόμιμα και κατά της υπ' αριθμ. 231/03-08-2021 απόφασης του Δ.Σ. του αναθέτοντος φορέα (εφεξής η «προσβαλλόμενη»).

Κατά της παρεμβαίνουσας ατομικής επιχείρησης με την επωνυμία «...» (εφεξής η «παρεμβαίνουσα»), που εδρεύει στ... .. (οδός ... αρ. ...) .

Με την προδικαστική προσφυγή, η προσφεύγουσα αιτείται την ακύρωση της προσβαλλόμενης υπ' αριθμ. 231 από 03.08.2021 απόφασης του Δ.Σ του αναθέτοντος φορέα καθ' ο μέρος ενέκρινε το από 02.08.2021 Πρακτικό της Επιτροπής διενέργειας του διαγωνισμού «Β' ΦΑΣΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ... ΔΗΜΟΥ ...» (αποσφράγιση, έλεγχος και αξιολόγηση δικαιολογητικών κατακύρωσης) και ανέδειξε ως οριστική ανάδοχο της σύμβασης την παρεμβαίνουσα.

Η παρεμβαίνουσα αιτείται να απορριφθεί η προσφυγή και να διατηρηθεί η προσβαλλόμενη πράξη με την οποία έχει ανακηρυχθεί οριστική ανάδοχος.

Η συζήτηση άρχισε αφού άκουσε την Εισηγήτρια Ελευθερία Καλαμιώτη

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφτηκε κατά τον Νόμο

1. Επειδή, κατά τη διάταξη του άρθρου 95 παρ. 5 του Συντάγματος ορίζεται ότι: *«Η διοίκηση έχει υποχρέωση να συμμορφώνεται προς τις δικαστικές αποφάσεις. Η παράβαση της υποχρέωσης αυτής γεννά ευθύνη για κάθε αρμόδιο όργανο, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει τα αναγκαία μέτρα για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης της διοίκησης».*

2. Επειδή, για την άσκηση της κρινόμενης προσφυγής έχει καταβληθεί το νόμιμο παράβολο, σύμφωνα με τα άρθρα 363 του Ν. 4412/2016 και 5 του Π.Δ. 39/2017, ποσού 5.200,00 ευρώ (βλ. ηλεκτρονικό παράβολο με κωδικό ..., την από 11/08/2021 απόδειξη πληρωμής στην Τράπεζα Πειραιώς και την επανεκτύπωση από τη σελίδα της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων του Υπουργείου Οικονομικών με την ένδειξη «δεσμευμένο»), όπως αυτό υπολογίζεται βάσει της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης, η οποία ανέρχεται σε 1.040.000,00 ευρώ άνευ ΦΠΑ. Το άνω νόμιμο παράβολο έχει κατατεθεί, δεσμευθεί και πληρωθεί κατά το άρθρο 363 του Ν. 4412/2016 και άρθρο 5 του Π.Δ. 39/2017, απορριπτομένων των περί του αντιθέτου ισχυρισμών της παρεμβαίνουσας.

3. Η προσβαλλόμενη εκδόθηκε στο πλαίσιο του ηλεκτρονικού διαγωνισμού που προκηρύχθηκε με την με αρ. πρωτ. ... Διακήρυξη με ΑΔΑ: ... του αναθέτοντος φορέα ανοιχτής διαδικασίας μέσω του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (ΕΣΗΔΗΣ) για την επιλογή αναδόχου κατασκευής του έργου: «Β΄ ΦΑΣΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ... ΔΗΜΟΥ ...», εκτιμώμενης αξίας 1.040.000,00 € (πλέον ΦΠΑ 24%), με CPV: ... (Έργα κατασκευής αποχετεύσεων), και κριτήριο για την ανάθεση της σύμβασης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά μόνο βάσει τιμής (χαμηλότερη τιμή). Καταληκτική ημερομηνία παραλαβής των προσφορών ορίστηκε η 18.05.2021. Το έργο περιλαμβάνει τις εργασίες για την ολοκλήρωση της κατασκευής του εσωτερικού δικτύου αποχέτευσης ακαθάρτων στον οικισμό .... Προβλέπονται οι απαραίτητες εργασίες για την ολοκλήρωση των δικτύων όπως παρουσιάζονται στον προϋπολογισμό και το τιμολόγιο μελέτης, ήτοι: •

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

Εκσκαφή τάφρων σε έδαφος γαιώδες και βραχώδες. • Τοποθέτηση σωλήνων PVC Φ200 και Φ250 σειρά 41 στο δίκτυο ακαθάρτων, με όλες τις εργασίες σύνδεσης. • Τοποθέτηση - κατασκευή των φρεατίων επισκέψεως δικτύων αποχέτευσης ακαθάρτων Φ 1200 mm και Φ 600 mm με όλες τις απαραίτητες εργασίες. • Επίχωση τάφρων με μπαζοχάλικα. • Αποκατάσταση του οδοστρώματος. Η συνολική προθεσμία εκτέλεσης του έργου, ορίζεται σε δώδεκα (12) μήνες από την ημέρα 18 υπογραφής της σύμβασης. Στον διαγωνισμό έλαβαν μέρος συνολικά επτά (7) οικονομικοί φορείς, μεταξύ των οποίων η προσφεύγουσα και η παρεμβαίνουσα. Με την με αριθμό 175/2021 απόφαση του Δ.Σ του αναθέτοντος φορέα, εγκρίθηκε το 1ο πρακτικό της Επιτροπής του Διαγωνισμού (αποσφράγιση και αξιολόγηση δικαιολογητικών συμμετοχής & οικονομικών προσφορών) και ανεδείχθη προσωρινή ανάδοχος της σύμβασης η παρεμβαίνουσα, καταταγείσα στην πρώτη θέση της σειράς μειοδοσίας με έκπτωση 43,50%, ενώ στη δεύτερη θέση στη σειρά μειοδοσίας κατετάγη η προσφεύγουσα με έκπτωση 40,50%. Με την με αριθμό ... πρόσκλησή του, ο αναθέτων φορέας κοινοποίησε την παραπάνω απόφαση στην παρεμβαίνουσα, καλώντας την να υποβάλλει τα οριζόμενα στη σχετική Διακήρυξη δικαιολογητικά κατακύρωσης, τα οποία και τα υπέβαλε ηλεκτρονικά μέσω της πλατφόρμας του ΕΣΗΔΗΣ στις 28.07.2021 όσο και σε έντυπη μορφή στις 30.07.2021. Με την προσβαλλόμενη απόφαση τα υποβληθέντα δικαιολογητικά κατακύρωσης κρίθηκαν πλήρη και σύμφωνα με την διακήρυξη, εγκρίθηκε το από 02.08.2021 Πρακτικό της Επιτροπής διενέργειας του προκείμενου Διαγωνισμού και ανεδείχθη ως οριστική ανάδοχος της σύμβασης η παρεμβαίνουσα με ποσό κατακυρωθείσας προσφοράς στα 599.198,41 ευρώ και με μέση προσφερόμενη έκπτωση (43,50%), χωρίς το ΦΠΑ.

Με την κρινόμενη προσφυγή της η προσφεύγουσα προβάλλει ότι η παρεμβαίνουσα υπέβαλε ηλεκτρονικά στον υποφάκελο των επικαιροποιημένων δικαιολογητικών κατακύρωσης πέντε υπεύθυνες δηλώσεις, με ημερομηνία 27.07.2021, τέσσερεις για την απόδειξη πλήρωσης των όρων της διακήρυξης και μία για την ακρίβεια των δικαιολογητικών που υπέβαλε. Επίσης, στον υποφάκελο δικαιολογητικών κατακύρωσης με χρόνο ισχύος κατά την υποβολή της προσφοράς της υπέβαλε ηλεκτρονικά μία υπεύθυνη δήλωση, με ημερομηνία 27.07.2021, για την ακρίβεια των

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

δικαιολογητικών που υπέβαλε, οι οποίες έξι Υπεύθυνες Δηλώσεις είναι, κατά τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας, απαράδεκτες και ανεπαρκείς να αποδείξουν τα γεγονότα για τα οποία υπεβλήθησαν διότι δεν φέρουν ψηφιακή υπογραφή, παρά μόνο φυσική.

4. Επειδή, η Διακήρυξη αναρτήθηκε την 20/04/2021 στο ΚΗΜΔΗΣ (ΑΔΑΜ: ...), καθώς επίσης και στη διαδικτυακή πύλη του ΕΣΗΔΗΣ, όπου ο διαγωνισμός έλαβε συστημικό Α/Α ....

5. Επειδή, ο επίδικος διαγωνισμός που προκήρυξε ο αναθέτων φορέας ενόψει του αντικειμένου του, της προϋπολογισθείσας αξίας της σύμβασης και του χρόνου εκκίνησης της διαδικασίας ανάθεσης εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Βιβλίου IV του Ν. 4412/2016.

6. Επειδή, η προδικαστική προσφυγή ασκήθηκε νόμιμα δια του συστήματος «Επικοινωνία» του διαγωνισμού, ηλεκτρονικά υπογεγραμμένη και με τη χρήση του τυποποιημένου εντύπου που παρατίθεται στο Παράρτημα Ι του ΠΔ 39/2017, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 8 αυτού και την παρ. 2 του άρθρου 362 του Ν. 4412/2016, στις 11/08/2021 και κοινοποιήθηκε αυθημερόν δια μηνύματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στην ΑΕΠΠ. Είναι δε και εμπρόθεσμη δοθέντος ότι η προσβαλλόμενη κοινοποιήθηκε στους ενδιαφερόμενους, μεταξύ των οποίων και η προσφεύγουσα, την 06/08/2021. Η κρινόμενη προδικαστική προσφυγή, σύμφωνα με τα ανωτέρω, έχει ασκηθεί νόμιμα και παραδεκτά, κατατεθειμένη με τη χρήση του τυποποιημένου εντύπου της ΑΕΠΠ, περιλαμβάνοντας υπεύθυνη δήλωση περί του ότι όλα τα υποβληθέντα στοιχεία είναι ορθά και αληθή, υπογεγραμμένη από τη νόμιμη εκπρόσωπο της προσφεύγουσας ..., η οποία την υπογράφει υπό την ιδιότητά της ως Πρόεδρου του Δ.Σ. της προσφεύγουσας, νόμιμα εξουσιοδοτημένη προς τούτου δυνάμει του εμπεριεχόμενου στον φάκελο της προσφοράς της από 10-05-2021 Πρακτικού του Δ.Σ., απορριπτομένων των περί του αντιθέτου ισχυρισμών της παρεμβαίνουσας.

7. Επειδή, η προσφεύγουσα, η οποία συμμετέχει στον προκείμενο διαγωνισμό και έχει καταταγεί δεύτερη στην σειρά μειοδοσίας, ασκεί την προδικαστική προσφυγή με έννομο συμφέρον, συνιστάμενο στην προσδοκία ανάληψης της σύμβασης, κατόπιν αποκλεισμού της μειοδότης παρεμβαίνουσας.

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

8. Επειδή, ο αναθέτων φορέας κοινοποίησε την κρινόμενη προδικαστική προσφυγή στους ενδιαφερόμενους την 13/08/2021.

9. Επειδή, ο αναθέτων φορέας υπέβαλε τις Απόψεις του επί της κρινόμενης προδικαστικής προσφυγής δια της «Επικοινωνίας» του διαγωνισμού νομίμως και εμπροθέσμως στις 20/8/2021.

10. Επειδή, την 22/08/2021 η παρεμβαίνουσα άσκησε εμπροθέσμως, ήτοι εντός δεκαημέρου από την κοινοποίηση της προδικαστικής προσφυγής, παρέμβαση δια της «Επικοινωνίας» του διαγωνισμού υπέρ της διατήρησης της ισχύος της προσβαλλόμενης πράξης και με πρόδηλο έννομο συμφέρον, δεδομένου ότι με την κρινόμενη προδικαστική προσφυγή ζητείται ο αποκλεισμός της από την προκείμενη διαγωνιστική διαδικασία, ενώ η ίδια έχει ανακηρυχθεί οριστική ανάδοχος του άνω διαγωνισμού. Η παρεμβαίνουσα υπέβαλε στις 07/01/2022 την 2^η συμπληρωματική παρέμβασή της κατόπιν της δικαστικής αναπομπής της υπόθεσης στην ΑΕΠΠ, η οποία δεν υποβλήθηκε παραδεκτώς καθώς δεν προβλέπεται από το ισχύον θεσμικό πλαίσιο ούτε αυτή η δυνατότητα ούτε η εκκίνηση εκ νέου της προθεσμίας υποβολής παρέμβασης ενόψει εξέτασης, εν τοις πράγμασι, το πρώτον της υπόθεσης ενώπιον της ΑΕΠΠ σε συμμόρφωση με δικαστική απόφαση, η οποία την αναπέμπει κατόπιν σιωπηρής απόρριψης της προσφυγής. Επομένως, η 2^η αυτή συμπληρωματική παρέμβαση δεν λαμβάνεται υπόψη από το αποφασίζον Κλιμάκιο.

11. Επειδή, η προσφεύγουσα υπέβαλε νομίμως και εμπροθέσμως υπόμνημα επί των Απόψεων του αναθέτοντος φορέα διά της «Επικοινωνίας» του διαγωνισμού την 23/08/2021, το οποίο λαμβάνεται υπόψη από το αποφασίζον Κλιμάκιο. Η προσφεύγουσα υπέβαλε στις 18/01/2022 το από 18/01/2022 νέο υπόμνημά της επί της άνω παρέμβασης κατόπιν της δικαστικής αναπομπής της υπόθεσης στην ΑΕΠΠ. Ωστόσο, το εν λόγω υπόμνημα δεν υποβλήθηκε παραδεκτώς καθώς δεν προβλέπεται από το ισχύον θεσμικό πλαίσιο ούτε αυτή η δυνατότητα ούτε η εκκίνηση εκ νέου της προθεσμίας υποβολής υπομνημάτων ενόψει εξέτασης, εν τοις πράγμασι, το πρώτον της υπόθεσης ενώπιον της ΑΕΠΠ σε συμμόρφωση με δικαστική απόφαση η οποία την αναπέμπει κατόπιν σιωπηρής απόρριψης της προσφυγής. Σε κάθε περίπτωση, παρέλκει η εξέταση αυτού αφού έχει υποβληθεί επί της απαραδέκτως, σύμφωνα με την σκέψη 9 της παρούσας,

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

υποβληθείσας 2^{ης} παρέμβασης της παρεμβαίνουσας. Επομένως, δεν λαμβάνεται υπόψη από το αποφασίζον Κλιμάκιο.

12. Επειδή, κατόπιν της αποστολής της με αριθμ. ΠΔΝ 1273/2021 Προσωρινής Διαταγής του Διοικητικού Εφετείου Θεσσαλονίκης (Β΄ Ακυρωτικού Τμήματος) με το υπ' αριθμ. πρωτ. ΕΙΣ 8897/23.12.2021 έγγραφο της Α.Ε.Π.Π., με την οποία η υπόθεση αναπέμπεται στην Α.Ε.Π.Π. προκειμένου να ασκήσει την κατά νόμο επιβαλλόμενη αρμοδιότητά της, η υπόθεση διαβιβάσθηκε στο 1^ο Κλιμάκιο και με την υπ' αριθ. 3318/2021 Πράξη της Προέδρου του 1ου Κλιμακίου ορίσθηκε Εισηγήτρια και ημερομηνία εξέτασης της κρινόμενης προδικαστικής προσφυγής.

13. Επειδή, κατόπιν των ανωτέρω, η υπό εξέταση προδικαστική προσφυγή νομίμως εισάγεται ενώπιον του 1^{ου} Κλιμακίου της ΑΕΠΠ, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 346 και 360 του ν. 4412/2016 και του άρθρου 3 του Π.Δ/τος 39/2017, σε συμμόρφωση με την υπ' αριθμ. ΠΔΝ 1273/2021 Προσωρινή Διαταγή του Διοικητικού Εφετείου Θεσσαλονίκης (Β΄ Ακυρωτικού Τμήματος).

14. Επειδή, η προσφεύγουσα στην κρινόμενη προσφυγή της ισχυρίζεται ότι «[...] *ΕΠΙ ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΗΣ* [...] *Εν προκειμένω, είναι καταφανές, ότι, καθ' επισκόπηση της διακηρύξεως και των δικαιολογητικών κατακύρωσης που υπέβαλε η ανθυποψήφιά μας ανακύπτει ουσιώδης παράβαση του κανονιστικού πλαισίου που επάγεται νόμιμο λόγο απόρριψης της προσφοράς της. Ειδικότερον, λεκτέα τα εξής. Στο άρθρο 3.1 της διακήρυξης προβλέπεται διαυγώς ότι [...] Στο άρθρο 4.2 επίσης διαυγώς ότι [...] Στο άρθρο 23 της διακήρυξης σχετικά με τα αποδεικτικά μέσα κριτηρίων ποιοτικής επιλογής υπάρχει ρητή παραπομπή στην υποσημείωση 79 σχετικά με τον τρόπο υποβολής τους ως εξής «Ως προς τον τρόπο υποβολής των αποδεικτικών μέσων του παρόντος άρθρου, τα οποία έχουν συνταχθεί/παραχθεί από τους ίδιους τους οικονομικούς φορείς πρβλ. άρθρο 8 παρ. 3 της με. αρ. 117384/26-10-2017 Κ.Υ.Α.» Επίσης, στην υποσημ. 91 της διακήρυξης προβλέπεται τελείως ξεκάθαρα ότι («Οι υπεύθυνες δηλώσεις του παρόντος τεύχους φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που υποστηρίζεται από εγκεκριμένο πιστοποιητικό (Πρβλ. άρθρο 9 παρ. 3 της με αρ. 117384/26. 10.2017 Κ.Υ.Α.). Σύμφωνα με το άρθρο 23.3 περίπτωση ε΄ για την απόδειξη μη συνδρομής των*

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

λόγων αποκλεισμού που αναφέρονται στις λοιπές περιπτώσεις της παραγράφου Α.4 του άρθρου 22, υποβάλλεται υπεύθυνη δήλωση του προσφέροντος ότι δεν συντρέχουν στο πρόσωπό του οι οριζόμενοι λόγοι αποκλεισμού. Τέλος, στο άρθρο 23.2 προβλέπεται ότι τα αποδεικτικά τα οποία αποτελούν ιδιωτικά έγγραφα, μπορεί να γίνονται αποδεκτά και σε απλή φωτοτυπία, εφόσον συνυποβάλλεται υπεύθυνη δήλωση στην οποία βεβαιώνεται η ακρίβειά τους και ότι οι υπεύθυνες δηλώσεις δεν απαιτείται να φέρουν θεώρηση του γνησίου της υπογραφής τους. Η ανθυποψηφιά μας υπέβαλε ηλεκτρονικά στον υποφάκελο των επικαιροποιημένων δικαιολογητικών κατακύρωσης πέντε υπεύθυνες δηλώσεις, με ημερομηνία 27.07.2021, τέσσερεις για την απόδειξη πλήρωσης των όρων της διακήρυξης και μία για την ακρίβεια των δικαιολογητικών που υπέβαλε. Επίσης, στον υποφάκελο δικαιολογητικών κατακύρωσης με χρόνο ισχύος κατά την υποβολή της προσφοράς της υπέβαλε ηλεκτρονικά μία υπεύθυνη δήλωση, με ημερομηνία 27.07.2021, για την ακρίβεια των δικαιολογητικών που υπέβαλε. Και οι έξι υπεύθυνες δηλώσεις που υπέβαλε δεν φέρουν ψηφιακή υπογραφή, παρά μόνο φυσική. Εφόσον οι δηλώσεις αυτές δεν φέρουν προηγμένη ή απλή ή εν πάση περιπτώσει ηλεκτρονική υπογραφή, η τιθέμενη φυσική υπογραφή είναι αυτονόητο ότι δεν μπορεί υπό καμία εκδοχή να ταυτοποιηθεί με το πρόσωπο του υπογράφοντος, εν αντιθέσει με την ηλεκτρονική υπογραφή που προσφέρει ακριβώς τούτο. Εξ άλλου, και αυτή η φυσική υπογραφή ουδόλως βεβαιώνεται ως προς τη γνησιότητα και τον χρόνο θέσης της ή μη. Είναι προφανές, ότι, οι υπεύθυνες δηλώσεις κατά τον όρο 23.2 δεν χρήζουν βεβαίωσης γνησίου υπογραφής ακριβώς διότι πρέπει να υπογράφονται ψηφιακά (ΑΕΠΠ 1163.1164/2021). Τούτα λοιπόν όλα είναι προφανώς ουσιώδη σφάλματα της προσφοράς της ανθυποψηφίας μας. Όπως προελέχθη ο διαγωνισμός είναι ηλεκτρονικός και όλοι οι (υπο)φάκελοι υποβάλλονται ηλεκτρονικά από τους προσφέροντες που πρέπει, ως προϋπόθεση συμμετοχής, να διαθέτουν προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή. Πρωτότυπα ηλεκτρονικώς υποβαλλόμενα έγγραφα, ήτοι υποβαλλόμενα δια ηλεκτρονικού αρχείου, είναι μόνο τα ηλεκτρονικά έγγραφα που φέρουν ψηφιακή υπογραφή και δεν νοείται ως ηλεκτρονικώς υποβαλλόμενο πρωτότυπο, το ηλεκτρονικό αρχείο που φέρει φυσική υπογραφή (ενδ. ΑΕΠΠ 296/2021). Συνεπώς, δεν νοείται φυσική υπογραφή σε ηλεκτρονικό έγγραφο, ούτε νοείται ως

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

ηλεκτρονική υπογραφή και προσήκουσα υπογραφή σε ηλεκτρονικό έγγραφο η φυσική υπογραφή (ενδ. ΑΕΠΠ 927/2019, πρβλ. και Αποφάσεις ΑΕΠΠ 142/2017, 152/2017, 169/2018). Περαιτέρω (ΑΕΠΠ 927/2019), όπως ήδη ελέχθη, η έλλειψη προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφής αναιρεί και τη δυνατότητα ταυτοποίησης περί του αν το έγγραφο μετεβλήθη μετά τη θέση της υπογραφής επί αυτού, στοιχείο απαραίτητο για τη γνησιότητα και βεβαιότητα της υπογραφής, ως ταυτοποιούσας τον εκδότη του υποβληθέντος εγγράφου. Σε κάθε περίπτωση, είναι όλως αδιάφορο αν τυχόν εν προκειμένω υφίσταται τελικά τέτοια ταυτοπροσωπία, καθώς η προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή συνιστά αναγκαίο προαπαιτούμενο του παραδεκτού των δικαιολογητικών της προσφοράς (ΑΕΠΠ 1163.1164/2021), και άρα πρέπει να συντρέχει ήδη με την υποβολή των δικαιολογητικών αυτών, αποκλεισμένης της δυνατότητας αναπλήρωσής της μεταγενεστέρως και δη μετά την υποβολή των δικαιολογητικών τούτων ή την εκ των υστέρων θέση της στα υποβληθέντα δικαιολογητικά. Εξ άλλου, έγγραφα που εκδίδονται ηλεκτρονικά, με χρήση προηγμένης ηλεκτρονικής (ψηφιακής) υπογραφής που πληροί τις απαιτήσεις της Οδηγίας 99/93/ΕΚ, θεωρούνται νομίμως υπογεγραμμένα, έχουν πλήρη νομική και αποδεικτική ισχύ και ισχύ πρωτοτύπου με την έκδοσή τους και μόνο, χωρίς να απαιτείται οποιαδήποτε επικύρωσή τους. Εν προκειμένω, καμία από τις ως άνω έξι υπεύθυνες δηλώσεις δεν φέρει ψηφιακή υπογραφή και ως εκ τούτου η υποβολή τους δεν στοιχείται με το κανονιστικό πλαίσιο της διακήρυξης όπως τούτο αναλύθηκε παραπάνω αλλά ούτε και με την πάγια θέση της Αρχής σας επί του θέματος. Η έλλειψη ψηφιακής υπογραφής καθιστά τις δηλώσεις απαράδεκτες και ανεπαρκείς να αποδείξουν τα γεγονότα για τα οποία υπεβλήθησαν. Συνεπώς, τυγχάνει αδήριτη ανάγκη απόρριψης της προσφοράς για τον λόγο αυτόν. Προσθέτως, η έλλειψη ψηφιακής υπογραφής στις δηλώσεις δεν προσδιορίζει την ταυτότητα και την ιδιότητα του υπογράφοντος αυτές, με αποτέλεσμα να μην προκύπτει ότι αυτές υπογράφονται από τον ίδιο, αλλά περαιτέρω να μην μπορεί να προκύψει ούτε η εξαρχής προέλευση της υπογραφής από οιοδήποτε συγκεκριμένο πρόσωπο και η καταρχήν γνησιότητά της. Αφετέρου, η έλλειψη υπογραφής επάγεται τη μη ανάληψη της ευθύνης του περιεχομένου της δηλώσεως από οιοδήποτε πρόσωπο και επομένως, δεν υφίσταται καν εκδότης της συγκεκριμένης δηλώσεως, αφού ως εκδότης νοείται αυτός που αναλαμβάνει υποχρεώσεις

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

από έκαστο έγγραφο ή δήλωση (ΑΠ 1305/2009, ΕφΑΘ 1503/2010, ΑΕΠΠ 1163.1164/2021), ενώ επιπλέον δεν προκύπτει ούτε βέβαιος χρόνος έκδοσης, ούτε βεβαιότητα περί μη τροποποίησης της δηλώσεως μετά τη θέση της υπογραφής, που εν προκειμένω, ως φυσική, δεν υπάρχει και δεν δύναται να εξομοιωθεί με την ψηφιακή, πολλώ δε μάλλον αφού ουδεμία καν βεβαίωση γνησίου υπογραφής υφίσταται επί κανενός εκ των ως άνω δηλώσεων. Σημειωτέον, ως ήδη ελέχθη, ότι, οι υπεύθυνες δηλώσεις κατά τον όρο 23.2 δεν χρήζουν βεβαίωσης γνησίου υπογραφής ακριβώς διότι πρέπει να υπογράφονται ψηφιακά (ΑΕΠΠ 1163.1164/2021). Τούτο ενώ ούτως ή άλλως, ως μόνος αποδεκτός τρόπος υπογραφής των δηλώσεων και εγγράφων που συντάσσει ο οικονομικός φορέας είχε οριστεί η προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, σύμφωνα με την υποσημ. 91 της διακήρυξης («Οι υπεύθυνες δηλώσεις του παρόντος τεύχους φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που υποστηρίζεται από εγκεκριμένο πιστοποιητικό (Πρβλ. άρθρο 9 παρ. 3 της με αρ. 117384/26.10.2017 Κ.Υ.Α.)») που αναφέρεται σε όλες ανεξαιρέτως τις εν γένει ζητούμενες υπεύθυνες δηλώσεις της όλης διακήρυξης, ως και κατ' άρ. 9 παρ. 3 ΚΥΑ 117384/26-10-2017 που ομοίως αναφέρεται σε κάθε δια του ΕΣΗΔΗΣ υποβαλλόμενο έγγραφο των οικονομικών φορέων («3. Οι Οικονομικοί Φορείς υποβάλλουν μέσω του υποσυστήματος τα κατά περίπτωση έγγραφα που έχουν συνταχθεί/παραχθεί από τους ίδιους υπογεγραμμένα με εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που υποστηρίζεται από εγκεκριμένο πιστοποιητικό, το οποίο χορηγήθηκε από έναν εγκεκριμένο πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης, ο οποίος περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης που προβλέπεται στην απόφαση 2009/767/ΕΚ (όπως τροποποιήθηκε και ισχύει) και σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014 και τις διατάξεις της παρούσας.»), ρύθμιση που καταλαμβάνει και τα κατ' άρ. 14 της ως άνω ΚΥΑ υποβαλλόμενα δικαιολογητικά κατακύρωσης. Επομένως, όλες οι ανωτέρω υπεύθυνες δηλώσεις υποβλήθηκαν απαραδέκτως (ΑΕΠΠ 323/2020) ως ανυπόγραφες και άρα, άνευ οιασδήποτε έννομης ισχύος και περιεχομένου με αποτέλεσμα δι' αυτών ο καθ' ου να μην απέδειξε τη μη συνδρομή των λοιπών λόγων αποκλεισμού του άρθρου 23.3 περίπτωση ε' και την ακρίβεια των δικαιολογητικών που υπέβαλε. Ενόψει τούτων, είναι προφανές, ότι, παρίσταται ως μη νόμιμη η κατακύρωση της

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

σύμβασης στην ανθυποψηφία μας και ως μη νόμιμη η σχετική κρίση του Α.Φ, κατ' επέκταση δε, και η σχετική εισήγηση της Επιτροπής Διαγωνισμού. [...]».

15. Επειδή, η παρεμβαίνουσα στην άνω παρέμβασή της, αναφορικά με την κρινόμενη προσφυγή ισχυρίζεται ότι «[...] 5. Περαιτέρω, σε αντίκρουση του μοναδικού λόγου της κρινόμενης προσφυγής σε βάρος της ατομικής μου επιχείρησης σημειώνονται τα ακόλουθα: [...] Εν προκειμένω στη διακήρυξη του εν θέματι διαγωνισμού προβλέπεται ότι: [...]]Εν προκειμένω όπως προκύπτει από τα έγγραφα και στοιχεία της διαδικασίας όπως βρίσκονται αναρτημένα στον ηλεκτρονικό τόπο του διαγωνισμού, και όπως μνημονεύεται ρητά στην υπ' αριθμ. 231/2021 απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της Αναθέτουσας Αρχής, η ατομική μου επιχείρηση υπέβαλε, εντός της ταχθείσας με την με αρ. πρωτ. 2888/22.07.2021 πρόσκληση υποβολής δικαιολογητικών κατακύρωσης 10ήμερης προθεσμίας, τόσο ηλεκτρονικά μέσω της πλατφόρμας του ΕΣΗΔΗΣ στις 28.07.2021 και στις 30.07.2021, όσο και σε έντυπη – φυσική μορφή στο Γραφείο Πρωτοκόλλου της ... (α.π. 3023/29.07.2021 και 3053/30.07.2021) τα απαιτούμενα δικαιολογητικά κατακύρωσης, τα οποία κρίθηκαν πλήρη και σύμφωνα με τη διακήρυξη με το από 02.08.2021 πρακτικό ηλεκτρονικής αποσφράγισης δικαιολογητικών κατακύρωσης της Επιτροπής. Μεταξύ των δικαιολογητικών κατακύρωσης κατατέθηκαν τόσο ηλεκτρονικά μέσω της πλατφόρμας του ΕΣΗΔΗΣ όσο και σε έντυπη – φυσική μορφή στο Γραφείο Πρωτοκόλλου της ...και οι επίμαχες υπεύθυνες δηλώσεις (Σχ. 9 έως και 14) άπασες με ημερομηνία 27.07.2021 που φέρουν τη σφραγίδα της ατομικής μου επιχείρησης, καθώς και φυσική υπογραφή εμού του ιδίου, ..., η αυθεντικότητα της οποίας δεν αμφισβητείται από την Αναθέτουσα Αρχή. Η φυσική υπογραφή εμφανίζεται στις ηλεκτρονικά αποσταλείσες επίμαχες υπεύθυνες δηλώσεις ως σκαναρισμένη-ψηφιοποιημένη υπογραφή. Συγκεκριμένα, πρόκειται για τις υπεύθυνες δηλώσεις περί μη συνδρομής στο πρόσωπό μου των οριζόμενων λόγων αποκλεισμού του άρθρου 22 παρ. Α.1 (α – στ) και παρΑ.4 (α-θ) της διακήρυξης, περί μη έκδοσης σε βάρος μου απόφασης αποκλεισμού σύμφωνα με το άρθρο 74 του Ν. 4412/2016, περί μη έκδοσης δικαστικής ή διοικητικής απόφασης με τελεσίδικη και δεσμευτική ισχύ για την αθέτηση των υποχρεώσεών μου όσον αφορά στην καταβολή φόρων ή εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, περί μη συνδρομής λόγων αποκλεισμού σύμφωνα με το άρθρο 73 παρ. 2 του Ν. 4412/2016, περί του ανεκτέλεστου

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

υπολοίπου εργασιών δημοσίων έργων της ατομικής μου επιχείρησης, καθώς και περί της ακρίβειας των αποδεικτικών εγγράφων. Οι επίμαχες υπεύθυνες δηλώσεις κατατέθηκαν από την ατομική μου επιχείρηση ως δικαιολογητικά κατακύρωσης προς απόδειξη της μη συνδρομής στο πρόσωπό μου των λόγων αποκλεισμού και της συνδρομής στο πρόσωπό μου του κριτηρίου οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας καθώς και της ακρίβειας των αποδεικτικών εγγράφων, για την οποία απόδειξη των συγκεκριμένων απαιτήσεων της διακήρυξης προβλέπεται η κατάθεση υπεύθυνων δηλώσεων ως δικαιολογητικά κατακύρωσης σύμφωνα με τα άρθρα 23.2, 23.3 και 23.5 της διακήρυξης. Όπως άλλωστε έχει ήδη κριθεί *ad hoc* με την υπ' αριθμ. 1592/2020 απόφαση του 6ου Κλιμακίου της ΑΕΠΠ (βλ. ιδίως τη σκέψη 32 της εν λόγω απόφασης του 6ου Κλιμακίου της ΑΕΠΠ), το γεγονός ότι οι υποβληθείσες ηλεκτρονικά υπεύθυνες δηλώσεις έχουν υπογραφεί με φυσική και όχι με προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή δεν μπορεί σύμφωνα με τον νόμο, την διακήρυξη και τις αρχές της νομιμότητας και της τυπικότητας να επιφέρει την απόρριψη των δικαιολογητικών κατακύρωσης και τον αποκλεισμό της ατομικής μου επιχείρησης από την διαδικασία, διότι δεν προβλέπεται αποκλεισμός του προσωρινού αναδόχου για τον λόγο αυτό, ήτοι για την ηλεκτρονική υποβολή υπεύθυνων δηλώσεων με σκαναρισμένη φυσική υπογραφή και όχι με προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή. Ειδικότερα, στην διακήρυξη ρητώς και σαφώς προβλέπεται ότι μόνον τα δικαιολογητικά συμμετοχής, τεχνικής και οικονομικής προσφοράς και τυχόν δήλωση απόσυρσης της υποβληθείσας προσφοράς εφόσον έχουν συνταχθεί/παραχθεί από τον ίδιο, φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή με χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών (άρθρα 3.5 α), ε), στ), 24.3, 3.6). Αντίθετα όμως, αναφορικά με τα δικαιολογητικά κατακύρωσης, ως ίδια είναι οι επίμαχες υπεύθυνες δηλώσεις, η διακήρυξη δεν ορίζει ότι απαιτείται να υπογραφούν με προηγμένη ψηφιακή υπογραφή και ασφαλώς δεν προβλέπεται η θέση ψηφιακής υπογραφής, επί ποινή αποκλεισμού από την διαδικασία. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα άρθρα 4.2 β), 23, της διακήρυξης προβλέπεται ότι τα δικαιολογητικά κατακύρωσης υποβάλλονται ηλεκτρονικά, άνευ οιασδήποτε περαιτέρω απαίτησης ή διάκρισης περί του είδους της απαιτούμενης υπογραφής και χωρίς να προβλέπεται η θέση ψηφιακής υπογραφής ούτε να αποκλείεται η

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

σκαναρισμένη-ψηφιοποιημένη φυσική υπογραφή. Περαιτέρω προβλέπεται ότι τα αυτά έγγραφα πρέπει να υποβληθούν και σε φυσική μορφή σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 11 παρ. 2 του ν. 2690/1999 "Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας", όπως τροποποιήθηκε με τις διατάξεις του άρθρου 1 παρ. 2 του ν. 4250/2014, ενώ ειδικά για τις υποβαλλόμενες υπεύθυνες δηλώσεις δεν απαιτείται θεώρηση του γνησίου της υπογραφής τους, ήτοι κατά την φυσική τους υποβολή οι επίμαχες υπεύθυνες δηλώσεις αρκεί να υπογράφονται με φυσική υπογραφή και δη άνευ θεώρησης του γνησίου αυτής. Συνεπώς, δεν συντρέχει εν προκειμένω ειδική απαίτηση περί θέσης προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφής επί των ηλεκτρονικά ή φυσικά υποβαλλόμενων υπεύθυνων δηλώσεων. Συγχρόνως ρητά σύμφωνα με τον όρο 4.2 δ) μόνον ii) αν δεν υποβληθούν στο προκαθορισμένο χρονικό διάστημα τα απαιτούμενα πρωτότυπα ή αντίγραφα, των παραπάνω δικαιολογητικών, .. απορρίπτεται η προσφορά του προσωρινού αναδόχου, καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής η εγγύηση συμμετοχής του, χωρίς να προβλέπεται απόρριψη της προσφοράς λόγω μη θέσης προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφής επί των δικαιολογητικών κατακύρωσης -μεταξύ των οποίων και οι επίμαχες υπεύθυνες δηλώσεις. Σε κάθε περίπτωση, και σύμφωνα με τις αρχές της νομιμότητας, τυπικότητας και διαφάνειας της διαδικασίας, μόνον εφόσον η διακήρυξη τουλάχιστον προβλέπει ότι υποχρεωτικά συγκεκριμένα δικαιολογητικά και έγγραφα του διαγωνιζόμενου πρέπει να υπογράφονται με προηγμένη ψηφιακή υπογραφή ή όταν -πολλώ δε μάλλον- απαιτεί επί ποινή αποκλεισμού την θέση ψηφιακή υπογραφής επί υποβαλλόμενου δικαιολογητικού τότε μπορεί να χωρήσει νόμιμα αποκλεισμός σε περίπτωση που τούτα υποβληθούν άλλως. Περαιτέρω, στον όρο 7.1 της διακήρυξης προβλέπεται ότι η διαδικασία διέπεται –μεταξύ άλλων και- από τις διατάξεις του Ν. 4412/2016 και της με αρ. 117384/26-10-2017 Κοινής Υπουργικής Απόφασης (821 Β) «Ρυθμίσεις τεχνικών ζητημάτων που αφορούν την ανάθεση των Δημοσίων Συμβάσεων έργων, μελετών, και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών σχετικά με χρήση των επιμέρους εργαλείων και διαδικασιών του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ.)» Σχετικώς, καθόσον αφορά στις διατάξεις του εφαρμοστέου Ν. 4412/2016 δεν απαιτείται να υπογράφονται τα ηλεκτρονικά υποβαλλόμενα δικαιολογητικά κατακύρωσης με προηγμένη ψηφιακή υπογραφή (βλ. σχετικά άρθρα 22, 36,

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

80, 103 του Ν. 4412/2016, ως η έννοια της προηγμένης ψηφιακής υπογραφής ορίζεται και ισχύει. Επιπρόσθετα, ούτε από τις διατάξεις της ΚΥΑ 117384/26.10.2017 προκύπτει ότι τα δικαιολογητικά αναδόχου υποβάλλονται ηλεκτρονικά υπογραφόμενα με προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή και δη επί ποινή αποκλεισμού. Συγκεκριμένα, η ΚΥΑ προβλέπει εν γένει στο άρθρ. 8. 3 ότι Οι οικονομικοί φορείς υποβάλλουν μέσω του Συστήματος τα κατά περίπτωση έγγραφα που έχουν συνταχθεί/παραχθεί από τους ίδιους υπογεγραμμένα με εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή. Ειδικότερα όμως, μόνον καθόσον αφορά στα υποβαλλόμενα δικαιολογητικά συμμετοχής, έγγραφα της τεχνικής και οικονομικής προσφοράς η ΚΥΑ ρητώς και σαφώς ορίζει ότι φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή (άρθρο 12 παρ. 1.2.1, 1.2.2, 1.2.4, 1.2.4.1). Αντίθετα καθόσον αφορά στην ηλεκτρονική υποβολή των δικαιολογητικών κατακύρωσης, η ΚΥΑ δεν απαιτεί όπως υποβάλλονται με προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, αλλά απλώς ορίζεται ότι Τα δικαιολογητικά του προσωρινού αναδόχου υποβάλλονται από τον Οικονομικό Φορέα ηλεκτρονικά, στο πλαίσιο της σχετικής ηλεκτρονικής διαδικασίας (άρθρο 14). Σημειώνεται δε ότι η υποσημείωση 91 έχει τεθεί αναφορικά με υπεύθυνη δήλωση που υποβάλλεται από αλλοδαπούς προσφέροντες «περί του ότι δεν έχουν υποχρέωση καταβολής φόρων στην Ελλάδα», ήτοι έχει τεθεί αναφορικά με άλλη υπεύθυνη δήλωση που δεν έχει καμία σχέση με τις προμνημονευθείσες επίμαχες υπεύθυνες δηλώσεις που υπέβαλε η ατομική μου επιχείρηση και τις οποίες επικαλείται η προσφεύγουσα, ενώ περαιτέρω η διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 9 της ανωτέρω ΚΥΑ 117384/26.10.2017 στην οποία παραπέμπει η εν λόγω υποσημείωση αφενός τυγχάνει ανύπαρκτη, καθώς το άρθρο 9 της ΚΥΑ 117384/26.10.2017 περιλαμβάνει μόνο μία ενιαία παράγραφο (και όχι τρεις), και αφετέρου το άρθρο αναφέρεται στο ζήτημα της «χρονοσήμανσης», ήτοι σε ζήτημα παντελώς άσχετο με τα όσα ισχυρίζεται η προσφεύγουσα, και φυσικά δεν αναγράφεται στο άρθρο 9 της ανωτέρω ΚΥΑ το χωρίο: «3. Οι οικονομικοί φορείς υποβάλλουν μέσω του Συστήματος τα κατά περίπτωση έγγραφα που έχουν συνταχθεί/παραχθεί από τους ίδιους υπογεγραμμένα με εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που υποστηρίζεται από εγκεκριμένο πιστοποιητικό, το οποίο χορηγήθηκε από έναν εγκεκριμένο πάροχο

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

υπηρεσιών πιστοποίησης, ο οποίος περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης που προβλέπεται στην απόφαση 2009/767/ΕΚ (όπως τροποποιήθηκε και ισχύει) και σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014 και τις διατάξεις της παρούσας...», όπως προδήλως αβάσιμα ισχυρίζεται η προσφεύγουσα στην προτελευταία παράγραφο της υπό κρίση προσφυγής της. [...] Εν κατακλείδι, όχι μόνον δεν προβλέπεται στους όρους της διακήρυξης του εν θέματι διαγωνισμού και του νόμου ότι αποκλείεται του διαγωνισμού προσωρινός ανάδοχος που κατέθεσε τα δικαιολογητικά του κατακύρωσης υπογραφόμενα με άλλο τρόπο και δη με ψηφιοποιημένη-σκαναρισμένη υπογραφή, ως εν προκειμένω υπογράφονται οι επίμαχες υπεύθυνες δηλώσεις. Επιπλέον ουδόλως καν προβλέπεται ότι τίθεται προηγμένη ψηφιακή υπογραφή συγκεκριμένα στα δικαιολογητικά κατακύρωσης, ενώ αντίθετα τούτο προβλέπεται συγκεκριμένα καθόσον αφορά στα δικαιολογητικά συμμετοχής, και στα έγγραφα της τεχνικής και οικονομικής προσφοράς. Ως δε έχει ad hoc κριθεί, και μνημονεύεται ρητά και στην υπ' αριθμ. 1592/2020 απόφαση του Δου Κλιμακίου της ΑΕΠΠ: «... η ... απαίτηση να φέρουν οι υποβληθσόμενες υπεύθυνες δηλώσεις εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ...δεν τάσσεται, και δη επί ποινή αποκλεισμού, ως προϋπόθεση του παραδεκτού της προσφοράς, αφού τέτοια ρήτρα δεν περιλαμβάνεται στις διατάξεις της Διακήρυξης, λαμβανομένου μάλιστα, υπόψη ότι εν προκειμένω δεν τίθεται εν αμφιβόλω η γνησιότητα των επίμαχων δικαιολογητικών (βλ. ΕΑ 181/2019, 29/2019, 268/2017)...» (ΣτΕ ΕΑ 278/2019). Ήτοι δεν χωρεί παραδεκτά αποκλεισμός της ατομικής μου επιχείρησης, επειδή υπέβαλε τις επίμαχες υπεύθυνες δηλώσεις ηλεκτρονικά, ως ο νόμος και η διακήρυξη ρητώς προβλέπουν, και όχι ειδικά υπογραφόμενες με προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, το οποίο δεν προβλέπεται ρητά και δη δεν προβλέπεται επί ποινή αποκλεισμού από την διαδικασία. Και τούτο διότι σύμφωνα με τον νόμο (άρθρα 18, 53, 71, 80, 103 του Ν. 4412/2016) και τις αρχές της τυπικότητας, νομιμότητας και διαφάνειας της διαδικασίας που προεκτέθηκαν, δεν χωρεί αποκλεισμός διαγωνιζομένου για λόγο που δεν προβλέπεται ρητώς και σαφώς στην διακήρυξη ή στον νόμο. Συνακόλουθα, τα όσα περί του αντιθέτου ισχυρίζεται η προσφεύγουσα με την υπό κρίση προδικαστικής της προσφυγή τυγχάνουν νόμω και ουσία αβάσιμα, και ως εκ τούτου η κρινόμενη προσφυγή

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της ως νόμω και ουσία αβάσιμη κατά τα προεκτεθέντα. 6. Επικουρικά: Σε περίπτωση που ήθελε υποτεθεί ότι δήθεν υπήρχαν ασάφειες ή ελλείψεις στα δικαιολογητικά κατακύρωσης που προσκόμισε η ατομική μου επιχείρηση (το οποίο αρνούμαι και αντικρούω κατά τα ανωτέρω, καθώς τα υποβληθέντα από την ατομική μου επιχείρηση δικαιολογητικά κατακύρωσης ήταν πλήρη και καθόλα σύμφωνα με τους όρους της διακήρυξης), τότε αυτές ήταν όλως επουσιώδεις και ήταν εφικτό να αρθούν με τη διαδικασία υποβολής διευκρινήσεων του άρθρου 103 του Ν. 4412/2016, όπως το εν λόγω άρθρο τροποποιήθηκε με το άρθρο 43 του Ν. 4782/2021 και ισχύει από 01.06.2021 (ήτοι πριν από την αποστολή της με αριθμό 2888/22.07.2021 πρόσκλησης «Υποβολής δικαιολογητικών κατακύρωσης διαγωνισμού» της Αναθέτουσας Αρχής προς την ατομική μου επιχείρηση) δυνάμει της παρ. 3 του άρθρου 142 του Ν. 4782/2021. [...] Από τη γραμματική διατύπωση της ανωτέρω διάταξης και ιδίως από τη φράση «η αναθέτουσα αρχή καλεί» στη 2η παράγραφο, καθίσταται σαφές ότι σε περίπτωση που δεν προσκομισθούν τα ορισθέντα με τη διακήρυξη δικαιολογητικά κατακύρωσης ή υπάρχουν ελλείψεις σε αυτά που υποβλήθηκαν, τότε η αναθέτουσα αρχή υποχρεούται κατά δέσμια αρμοδιότητα να καλέσει τον προσωρινό ανάδοχο να προσκομίσει τα ελλείποντα δικαιολογητικά ή να συμπληρώσει τα ήδη υποβληθέντα, ή να παράσχει διευκρινήσεις με την έννοια του άρθρου 102, εντός δέκα (10) ημερών από την κοινοποίηση της σχετικής πρόσκλησης σε αυτόν. Συνακόλουθα, εν προκειμένω σε περίπτωση που η Αναθέτουσα Αρχή έκρινε ότι υπήρχαν ελλείψεις στις επίμαχες υπεύθυνες δηλώσεις που επικαλείται η προσφεύγουσα, τότε θα όφειλε κατ' εφαρμογή της ανωτέρω διάταξης να καλέσει την ατομική μου επιχείρηση να συμπληρώσει τα ήδη υποβληθέντα δικαιολογητικά. Αλλά, ακόμη κι αν ήθελε υποτεθεί ότι το τροποποιηθέν άρθρο 103, όπως ισχύει στη νέα προπαρατεθείσα του μορφή, δεν τυγχάνει εφαρμογής στην προκείμενη περίπτωση και εφαρμόζεται στην παλαιότερη προγενέστερη μορφή του, τότε και πάλι η Αναθέτουσα Αρχή θα έπρεπε, σε περίπτωση που η Αναθέτουσα Αρχή έκρινε ότι υπήρχαν ελλείψεις στις επίμαχες υπεύθυνες δηλώσεις, να καλέσει την ατομική μου επιχείρηση να συμπληρώσει τα ήδη υποβληθέντα δικαιολογητικά σύμφωνα με το άρθρο 102 του Ν. 4412/2016. Τούτο διότι, κατ'ορθή εκδοχή, το άρθρο 102 του Ν.

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

4412/2016 τυγχάνει εφαρμοστέο και για τον προσωρινό ανάδοχο, στο στάδιο της υποβολής των δικαιολογητικών κατακύρωσης [...] Συνακόλουθα, σε περίπτωση που ήθελε υποτεθεί ότι δήθεν υπήρχαν ασάφειες ή ελλείψεις στα δικαιολογητικά κατακύρωσης που προσκόμισε η ατομική μου επιχείρηση (το οποίο αρνούμαι και αντικρούω κατά τα ανωτέρω, καθώς τα υποβληθέντα από την ατομική μου επιχείρηση δικαιολογητικά κατακύρωσης ήταν πλήρη και καθόλα σύμφωνα με τους όρους της διακήρυξης) και συγκεκριμένα στις επίμαχες υποβληθείσες τόσο ηλεκτρονικώς όσο και εντύπως υπεύθυνες δηλώσεις που επικαλείται η προσφεύγουσα, τότε η Αναθέτουσα Αρχή δεν θα έπρεπε να αποκλείσει την ατομική μου επιχείρηση άνευ ετέρου, όπως αβάσιμα κατά τα προαναφερθέντα ισχυρίζεται η προσφεύγουσα, αλλά αντιθέτως θα έπρεπε προηγουμένως να καλέσει την ατομική μου επιχείρηση να συμπληρώσει τα επίμαχα δικαιολογητικά εντός ορισμένης προθεσμίας, οπότε και η ατομική μου επιχείρηση θα υπέβαλε εντός της προθεσμίας αυτής της επίμαχες δηλώσεις και ψηφιακά υπογεγραμμένες. Συνεπώς, μέσω της προπεριγραφείσας διαδικασίας, η ατομική μου επιχείρηση θα είχε άρει κάθε αμφιβολία της Αναθέτουσας Αρχής ως προς την πληρότητα των δικαιολογητικών κατακύρωσης της ατομικής μου επιχείρησης (η οποία αμφιβολία στην πραγματικότητα ουδέποτε υπήρξε, όπως συνάγεται εναργώς και από τα διαλαμβανόμενα στο σώμα της υπ' αριθμ. 231/2021 απόφασης του Διοικητικού Συμβουλίου της Αναθέτουσας Αρχής), χωρίς ουδόλως να αλλοιωθεί η αρχική προσφορά της ατομικής μου επιχείρησης (βλ. σχετικές αποφάσεις της 11ης Μαΐου 2017, Archus and Gama, C-131/2016, της 29ης Μαρτίου 2012, SAG ELV Slovensko κ.λπ., C-599/10, EU:C:2012:191, σκέψη 40, της 10ης Οκτωβρίου 2013, Manova, C-336/12, EU:C:2013:647, σκέψη 36). Ως εκ τούτου η κρινόμενη προσφυγή πρέπει να απορριφθεί και για το συγκεκριμένο λόγο. [...]

16. Επειδή ο αναθέτων φορέας στις Απόψεις του επί της κρινόμενης προσφυγής αναφέρει ότι «[...] Επί των ανωτέρω αιτιάσεων της προσφεύγουσας εταιρίας, οι απόψεις της .... έχουν ως εξής: 1. Από τα έγγραφα και στοιχεία της διαγωνιστικής διαδικασίας που βρίσκονται αναρτημένα στον ηλεκτρονικό τόπο του διαγωνισμού (με α/α ΕΣΗΔΗΣ:...) προκύπτει ότι ο προσωρινός ανάδοχος κατέθεσε εντός της 10ήμερης προθεσμίας που έθετε η σχετική πρόσκληση της ... (αριθ. πρωτ.

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

2888/22.07.2021), αφ' ενός μεν στις 28.07.2021 και ώρα 12:57 καθώς και στις 30.07.2021 και ώρα 10:31 (ηλεκτρονικά μέσω της πλατφόρμας του ΕΣΗΔΗΣ) και αφετέρου δε στις αριθ. πρωτ. 3023/29.07.2021 και στις αριθ. πρωτ. 3053/30.07.2021 αντίστοιχα (σε φυσική μορφή) τα ζητούμενα δικαιολογητικά κατακύρωσης. Μεταξύ των δικαιολογητικών κατατέθηκαν και οι έξι (6) επίμαχες Υ.Δ. που φέρουν μόνο φυσική υπογραφή του εκπροσώπου του προσωρινού ανάδοχου, η οποία φαίνεται στις ηλεκτρονικά αποσταλείσες επίμαχες Υ.Δ. ως σκαναρισμένη/ψηφιοποιημένη υπογραφή. Οι επίμαχες Υ.Δ. κατατέθηκαν από τον προσωρινό ανάδοχο προς απόδειξη περί μη συνδρομής λόγων αποκλεισμού στο πρόσωπό του, σύμφωνα με τα άρθρο 23 της διακήρυξης. Ειδικότερα, στη διακήρυξη ρητώς και σαφώς προβλέπεται ότι μόνο τα δικαιολογητικά τεχνικής και οικονομικής προσφοράς και τυχόν δήλωση απόσυρσης της υποβληθείσας προσφοράς εφόσον έχουν συνταχθεί/παραχθεί από τον ίδιο, φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή με τη χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών (άρθρα 3.5 α), ε), στ), 3.6 και 24.31. 2. Αντιθέτως, αναφορικά με τα δικαιολογητικά κατακύρωσης (και άρα για τις επίμαχες Υ.Δ.), δεν ορίζεται στη διακήρυξη ότι απαιτείται να υπογραφούν με προηγμένη ψηφιακή υπογραφή, ούτε προβλέπεται η θέση ψηφιακής υπογραφής επί ποινή αποκλεισμού από τη διαγωνιστική διαδικασία. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα άρθρα 4,2 β) και 23 της διακήρυξης· προβλέπεται ότι τα δικαιολογητικά κατακύρωσης υποβάλλονται ηλεκτρονικά, χωρίς οποιαδήποτε περαιτέρω απαίτηση ή διάκριση περί του είδους της «απαιτούμενης υπογραφής και χωρίς να προβλέπεται η θέση ψηφιακής υπογραφής, ούτε να αποκλείεται η σκαναρισμένη/ψηφιοποιημένη φυσική υπογραφή. Περαιτέρω, προβλέπεται ότι τα αυτά έγγραφα πρέπει να υποβληθούν και σε φυσική μορφή, όπως διαπίστωσε η Επιτροπή ότι έγινε στην προκειμένη περίπτωση. Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 11 παρ. 2 του Ν.2690/1999, όπως τροποποιήθηκε με τις διατάξεις του άρθρου 1, παρ. 2 του Ν.4250/2014. Ειδικά για τις υποβαλλόμενες Υ.Δ. δεν απαιτείται θεώρηση του γνησίου της υπογραφής τους, ήτοι κατά τη φυσική τους υποβολή οι επίμαχες Υ.Δ. αρκεί να υπογράφονται με φυσική υπογραφή και μάλιστα άνευ θεώρησης του γνησίου αυτής. Συνεπώς, δε συντρέχει στην προκειμένη περίπτωση ειδική απαίτηση περί θέσης προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφής επί των ηλεκτρονικά ή

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

φυσικά υποβαλλόμενων ΥΔ. 3. Σύμφωνα με το άρθρο 7.1 της διακήρυξης προβλέπεται ότι η διαδικασία διέπεται (μεταξύ πολλών άλλων) και από τις διατάξεις του Ν.4412/2016 και της με αρ. 117384/26-10-2017 ΚΥΑ (821 Β). Σε ότι αφορά τις διατάξεις του Ν.4412/2016 δεν απαιτείται να υπογράφονται τα ηλεκτρονικά υποβαλλόμενα δικαιολογητικά κατακύρωσης με προηγμένη ψηφιακή υπογραφή (σχετ. άρθρα 22, 36, 80, 103 του Ν.4412/2016). Από τις διατάξεις της ΚΥΑ117384/26.10.2017 δεν προκύπτει ότι τα δικαιολογητικά κατακύρωσης προσωρινού αναδόχου υποβάλλονται ηλεκτρονικά υπογραφόμενα με προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, πολλώ δε μάλλον επί ποινή αποκλεισμού. Συγκεκριμένα, η ΚΥΑ προβλέπει στο άρθρο. 8.3 ότι: «Οι οικονομικοί φορείς υποβάλλουν μέσω του Συστήματος τα κατά περίπτωση έγγραφα που έχουν συνταχθεί/παραχθεί από τους ίδιους υπογεγραμμένα με εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή. Ειδικότερα, όμως, μόνον όσον αφορά στα υποβαλλόμενα δικαιολογητικά συμμετοχής, έγγραφα της τεχνικές και οικονομικής προσφοράς η ΚΥΑ σαφώς ορίζει ότι φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή (άρθρο 12, παρ. 1.2.1, 1.2.2, 1.2.4, 1.2.4.1)». Σε ότι όμως αφορά στην ηλεκτρονική υποβολή των δικαιολογητικών κατακύρωσης, η εν λόγω ΚΥΑ δεν απαιτεί αυτά να υποβάλλονται με προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, αλλά όπως ορίζεται στο άρθρο 14: «Τα δικαιολογητικά του προσωρινού αναδόχου υποβάλλονται από τον οικονομικό φορέα ηλεκτρονικά στο, πλαίσιο, της σχετικής ηλεκτρονικής διαδικασίας». Συνεπώς, όχι μόνο δεν προβλέπεται στους όρους της διακήρυξης και του νόμου ότι αποκλείεται του διαγωνισμού προσωρινός ανάδοχος που κατέθεσε τα δικαιολογητικά κατακύρωσης υπογραφόμενα με άλλο τρόπο (και δη με ψηφιοποιημένη/σκαναρισμένη υπογραφή, όπως στην προκειμένη περίπτωση υπογράφονται οι επίμαχες ΥΔ) αλλά, επιπρόσθετα, ούτε καν προβλέπεται ότι τίθεται προηγμένη ψηφιακή υπογραφή συγκεκριμένα στα δικαιολογητικά κατακύρωσης. Συμπερασματικά, η Επιτροπή, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω στοιχεία, έκρινε ότι οι υποβληθείσες ηλεκτρονικά Υ.Δ. του προσωρινού αναδόχου ήταν παραδεκτές σύμφωνα με το νόμο, τη διακήρυξη και τις αρχές της νομιμότητας και της τυπικότητας».

17. Επειδή, η προσφεύγουσα στο άνω Υπόμνημά της ισχυρίζεται ότι «[...] Όσον αφορά στην πρώτη αίτηση που προβάλλει ο Αναθέτων Φορέας

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

με την οποία επάγεται ότι σύμφωνα με τα άρθρα 3.5, 3.6 και 24.3 μόνο τα δικαιολογητικά συμμετοχής, οικονομικής προσφοράς και απόσυρσης της προσφοράς πρέπει να φέρουν ψηφιακή υπογραφή παρίσταται απορριπτέα ενόψει, α) της ρητής πρόβλεψης του άρθρου 3.1 της διακήρυξης ότι [...], β) της ρητής πρόβλεψης του άρθρου 4.2 της διακήρυξης ότι [...], γ) της ρητής πρόβλεψης του άρθρου 23 της διακήρυξης σε συνδυασμό με τη ρητή παραπομπή στην υποσημείωση 79 ότι [...], δ) της υποσημ. 91 της διακήρυξης ότι [...]. Επίσης, κατά τα παγίως γενόμενα δεκτά από την Αρχή Σας (ενδ. 1163.1164/2021) η φυσική υπογραφή είναι αυτονόητο ότι δεν μπορεί υπό καμία εκδοχή να ταυτοποιηθεί με το πρόσωπο του υπογράφοντος, εν αντιθέσει με την ηλεκτρονική υπογραφή που προσφέρει ακριβώς τούτο. Εξ άλλου, και αυτή η φυσική υπογραφή ουδόλως βεβαιώνεται ως προς τη γνησιότητα και τον χρόνο θέσης της ή μη. Είναι εξίσου προφανές, ότι, οι υπεύθυνες δηλώσεις κατά τον όρο 23.2 δεν χρήζουν βεβαίωσης γνησίου υπογραφής ακριβώς διότι πρέπει να υπογράφονται ψηφιακά. Τούτο ενώ ούτως ή άλλως, ως μόνος αποδεκτός τρόπος υπογραφής των δηλώσεων και εγγράφων που συντάσσει ο οικονομικός φορέας είχε οριστεί η προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, σύμφωνα με την υποσημ. 91 της διακήρυξης [...]που αναφέρεται σε όλες ανεξαιρέτως τις εν γένει ζητούμενες υπεύθυνες δηλώσεις της όλης διακήρυξης, ως και κατ' άρ. 9 παρ. 3 ΚΥΑ 117384/26-10-2017 που ομοίως αναφέρεται σε κάθε δια του ΕΣΗΔΗΣ υποβαλλόμενο έγγραφο των οικονομικών φορέων [...], ρύθμιση που καταλαμβάνει και τα κατ' άρ. 14 της ως άνω ΚΥΑ υποβαλλόμενα δικαιολογητικά κατακύρωσης. Όσον αφορά στην δεύτερη αιτίαση, αυτή παρίσταται απορριπτέα ενόψει των ήδη ως άνω λεχθέντων τα οποία επαναφέρουμε χωρίς να επαναλαμβάνουμε προς αποφυγή ασκόπων επαναλήψεων. Συνεπώς είναι προφανές ότι και τα δικαιολογητικά κατακύρωσης φέρουν μόνο ψηφιακή υπογραφή αποκλεισμένης κάθε άλλης περίπτωσης υπογραφής όπως η φυσική υπογραφή. Περαιτέρω, το ότι οι επίμαχες δηλώσεις υποβλήθηκαν και σε έγχαρτη μορφή, τούτο, ουδόλως παραλλάσσει τα ανωτέρω, ούτε απαλλάσσει έκαστο διαγωνιζόμενο από τις υποχρεώσεις του να υποβάλλει τα δικαιολογητικά του με τον τρόπο που προβλέπεται στο κανονιστικό πλαίσιο. Τέλος, κατά τα παγίως γενόμενα δεκτά από την Αρχή Σας (ενδ. 1163.1164/2021) η φυσική υπογραφή είναι αυτονόητο ότι δεν μπορεί υπό καμία εκδοχή να ταυτοποιηθεί με το πρόσωπο του

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

υπογράφοντος, εν αντιθέσει με την ηλεκτρονική υπογραφή που προσφέρει ακριβώς τούτο. Εξ άλλου, και αυτή η φυσική υπογραφή ουδόλως βεβαιώνεται ως προς τη γνησιότητα και τον χρόνο θέσης της ή μη. Είναι εξίσου προφανές, ότι, οι υπεύθυνες δηλώσεις κατά τον όρο 23.2 δεν χρήζουν βεβαίωσης γνησίου υπογραφής ακριβώς διότι πρέπει να υπογράφονται ψηφιακά. Όσον αφορά, τέλος, στην τρίτη αιτίαση, η διακήρυξη ομιλεί ξεκάθαρα, ότι (3.1) για τη συμμετοχή στην διαδικασία οι ενδιαφερόμενοι οικονομικοί φορείς απαιτείται να διαθέτουν ψηφιακή υπογραφή, ότι (23 και υποσημείωση 79 και 91) οι υπεύθυνες δηλώσεις φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που υποστηρίζεται από εγκεκριμένο πιστοποιητικό και ότι (9 παρ. 3 ΚΥΑ 117384/26-10-2017) οι οικονομικοί φορείς υποβάλλουν τα κατά περίπτωση έγγραφα υπογεγραμμένα με εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που υποστηρίζεται από εγκεκριμένο πιστοποιητικό, ρύθμιση που καταλαμβάνει και τα κατ' άρ. 14 της ως άνω ΚΥΑ υποβαλλόμενα δικαιολογητικά κατακύρωσης. [...]».

18. Επειδή το άρθρο 18 του ν. 4412/2016 ορίζει ότι: «1. Οι αναθέτουσες αρχές αντιμετωπίζουν τους οικονομικούς φορείς ισότιμα και χωρίς διακρίσεις και ενεργούν με διαφάνεια, τηρώντας την αρχή της αναλογικότητας, της αμοιβαίας αναγνώρισης, της προστασίας του δημόσιου συμφέροντος, της προστασίας των δικαιωμάτων των ιδιωτών, της ελευθερίας του ανταγωνισμού και της προστασίας του περιβάλλοντος και της βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης[...]».

19. Επειδή, το άρθρο 53 του ν. 4412/2016 ορίζει ότι : «1. Οι όροι των εγγράφων της σύμβασης πρέπει να είναι σαφείς και πλήρεις ώστε να επιτρέπουν την υποβολή άρτιων και συγκρίσιμων μεταξύ τους προσφορών. 2. Τα έγγραφα της σύμβασης [...] περιέχουν ιδίως : [...]ε) ακριβή περιγραφή του φυσικού αντικείμενου της σύμβασης [...] ια) τα τεχνικά χαρακτηριστικά (προδιαγραφές), την ποσότητα και την περιγραφή των αγαθών, υπηρεσιών ή έργων, τον τρόπο της εκτέλεσης του ελέγχου και της διασφάλισης της ποιότητας, την προθεσμία για την εκτέλεση της σύμβασης, τον τόπο και χρόνο εκτέλεσης, καθώς και άλλα χαρακτηριστικά, ανάλογα με το αντικείμενο της σύμβασης [...] ιε) το κριτήριο ανάθεσης, τη διαδικασία και τα κριτήρια αξιολόγησης των προσφορών, κατά τα ειδικότερα προβλεπόμενα στα άρθρα

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

86 και 87 ιζ) τους अपαράβατους όρους, απόκλιση από τους οποίους συνεπάγεται την απόρριψη της προσφοράς [...] κ) τα απαιτούμενα αποδεικτικά μέσα, όπως δηλώσεις και δικαιολογητικά, [...]».

20. Επειδή το άρθρο 346 του ν. 4412/2016 ορίζει ότι: «Κάθε ενδιαφερόμενος, ο οποίος έχει ή είχε συμφέρον να του ανατεθεί σύμβαση των περιπτώσεων α' και β' της παραγράφου 1 του άρθρου 1 και έχει υποστεί ή ενδέχεται να υποστεί ζημία από εκτελεστή πράξη ή παράλειψη της αναθέτουσας αρχής κατά παράβαση της ευρωπαϊκής ή εσωτερικής νομοθεσίας, έχει δικαίωμα να προσφύγει στην Αρχή Εξέτασης Προδικαστικών Προσφυγών (ΑΕΠΠ), σύμφωνα με τα ειδικότερα οριζόμενα στο άρθρο 360 και να ζητήσει προσωρινή προστασία, σύμφωνα με το άρθρο 366, ακύρωση παράνομης πράξης ή παράλειψης της αναθέτουσας αρχής, σύμφωνα με το άρθρο 367 ή ακύρωση σύμβασης η οποία έχει συναφθεί παράνομα, σύμφωνα με το άρθρο 368».

21. Επειδή του άρθρο 360 του ν. 4412/2016 ορίζει ότι «1. Κάθε ενδιαφερόμενος ο οποίος έχει ή είχε συμφέρον να του ανατεθεί συγκεκριμένη σύμβαση του νόμου αυτού και έχει ή είχε υποστεί ή ενδέχεται να υποστεί ζημία από εκτελεστή πράξη ή παράλειψη της αναθέτουσας αρχής κατά παράβαση της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της εσωτερικής νομοθεσίας, υποχρεούται, πριν από την υποβολή των προβλεπόμενων στον Τίτλο 3 ένδικων βοηθημάτων, να ασκήσει προδικαστική προσφυγή ενώπιον της ΑΕΠΠ κατά της σχετικής πράξης ή παράλειψης της αναθέτουσας αρχής».

22. Επειδή με τον Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014 καθορίζονται οι απαιτήσεις ασφάλειας για την παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικής ταυτοποίησης και το πλαίσιο εποπτείας των παρόχων τους. Κατά τα οριζόμενα στον ως άνω Κανονισμό, η ψηφιακή υπογραφή εκδίδεται από εγκεκριμένους παρόχους υπηρεσιών πιστοποίησης, οι οποίοι με τη χορήγησή της εγγυώνται για τα στοιχεία του κατόχου της και επέχει θέση ιδιόχειρης υπογραφής. Με τη χρήση της προηγμένης ψηφιακής υπογραφής σκοπός είναι να επιτυγχάνεται η ταυτοποίηση του υπογράφοντος, δηλαδή η σύνδεση της ηλεκτρονικής συναλλαγής με το φυσικό πρόσωπο που υπογράφει, η εγγύηση της γνησιότητας των ψηφιακών δεδομένων και η δέσμευση του υπογράφοντος ως προς την ηλεκτρονική συναλλαγή, δηλαδή ο υπογράφων να μη μπορεί να αρνηθεί την συμβολή του στην εν λόγω συναλλαγή.

23. Επειδή σύμφωνα με τον Ν.4727/2020 «Ψηφιακή Διακυβέρνηση (Ενσωμάτωση στην Ελληνική Νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/2102 και της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1024) - Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες (Ενσωμάτωση στο Ελληνικό Δίκαιο της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/1972) και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 184/23.09.2020) προβλέπεται ότι: «[...] Άρθρο 2 Ορισμοί Για τους σκοπούς του παρόντος νοούνται ως: [...] 2. Αρχή Πιστοποίησης: η οντότητα που είναι αρμόδια για την τεχνική διαχείριση των πιστοποιητικών ηλεκτρονικής υπογραφής ή ηλεκτρονικής σφραγίδας ή ηλεκτρονικής χρονοσφραγίδας για ολόκληρο τον κύκλο ζωής τους [...] 6. Αυθεντικοποίηση: ηλεκτρονική διαδικασία επαλήθευσης/επιβεβαίωσης ταυτότητας και των τυχόν ειδικών χαρακτηριστικών φυσικού ή νομικού προσώπου ή νομικής οντότητας, που βασίζεται σε χορηγηθέντα διαπιστευτήρια [...] 8. Δεδομένα δημιουργίας ηλεκτρονικής υπογραφής: μοναδικά δεδομένα που χρησιμοποιούνται από τον υπογράφο για τη δημιουργία ηλεκτρονικής υπογραφής [...] 14. Διάταξη δημιουργίας ηλεκτρονικής υπογραφής: διατεταγμένο υλικό ή λογισμικό που χρησιμοποιείται για τη δημιουργία ηλεκτρονικής υπογραφής [...] 17. Εγκεκριμένη διάταξη δημιουργίας ηλεκτρονικής υπογραφής: διάταξη δημιουργίας ηλεκτρονικής υπογραφής που πληροί τις απαιτήσεις του Παραρτήματος II του Κανονισμού (ΕΕ) 910/2014 [...] 20. Εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή: προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που δημιουργείται από εγκεκριμένη διάταξη δημιουργίας ηλεκτρονικής υπογραφής και η οποία βασίζεται σε εγκεκριμένο πιστοποιητικό ηλεκτρονικής υπογραφής [...] 24. Εγκεκριμένο πιστοποιητικό ηλεκτρονικής υπογραφής: πιστοποιητικό ηλεκτρονικών υπογραφών που εκδίδεται από εγκεκριμένο πάροχο υπηρεσιών εμπιστοσύνης και πληροί τις οριζόμενες στο Παράρτημα I του Κανονισμού (ΕΕ) 910/2014 απαιτήσεις [...] 27. Επικύρωση ηλεκτρονικής υπογραφής ή σφραγίδας: η διαδικασία ελέγχου και επιβεβαίωσης ότι μια ηλεκτρονική υπογραφή ή σφραγίδα είναι έγκυρη [...] 35. Ηλεκτρονική υπογραφή: δεδομένα σε ηλεκτρονική μορφή, τα οποία είναι συνημμένα σε άλλα ηλεκτρονικά δεδομένα ή συσχετίζονται λογικά με άλλα δεδομένα σε ηλεκτρονική μορφή και τα οποία χρησιμοποιούνται από τον υπογράφο για να υπογράψει [...] 49. Προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή: ηλεκτρονική υπογραφή που πληροί τις ακόλουθες απαιτήσεις: α) συνδέεται κατά τρόπο μοναδικό με τον υπογράφο, β) είναι ικανή να ταυτοποιεί τον υπογράφο,

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

γ) δημιουργείται με δεδομένα δημιουργίας ηλεκτρονικής υπογραφής τα οποία ο υπογράφων μπορεί, με υψηλό βαθμό εμπιστοσύνης, να χρησιμοποιεί υπό τον αποκλειστικό του έλεγχο, και δ) συνδέεται με τα δεδομένα που έχουν υπογραφεί σε σχέση με αυτή, κατά τρόπο ώστε να μπορεί να ανιχνευθεί οποιαδήποτε επακόλουθη τροποποίηση των εν λόγω δεδομένων [...]

Άρθρο 15 Ηλεκτρονικά ιδιωτικά έγγραφα 1. Ηλεκτρονικά ιδιωτικά έγγραφα που εκδίδονται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες με χρήση εγκεκριμένης ηλεκτρονικής υπογραφής ή εγκεκριμένης ηλεκτρονικής σφραγίδας, γίνονται υποχρεωτικά αποδεκτά από τους φορείς του δημόσιου τομέα, από τα δικαστήρια όλων των βαθμών και τις εισαγγελίες όλης της χώρας και από φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες κατά την ηλεκτρονική διακίνησή τους [...]

Άρθρο 50 Νομική ισχύς ηλεκτρονικών υπογραφών και σφραγίδων 1. Τα ηλεκτρονικά έγγραφα που εκδίδονται από νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα υπογράφονται με την εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή του νόμιμου εκπροσώπου τους, και τίθεται σε αυτά η εγκεκριμένη ηλεκτρονική σφραγίδα της περ. 27 του άρθρου 3 του Κανονισμού eIDAS, όπου η τελευταία απαιτείται. Στα ως άνω έγγραφα η εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή του νόμιμου εκπροσώπου και η εγκεκριμένη ηλεκτρονική σφραγίδα επέχουν θέση ιδιόχειρης υπογραφής και πρωτότυπης σφραγίδας αντίστοιχα [...]

Άρθρο 58 Αρχή Πιστοποίησης του Ελληνικού Δημοσίου [...]4. Ο Κανονισμός Πιστοποίησης της Α.Π.Ε.Δ. καθορίζει τους όρους για την παροχή υπηρεσιών εμπιστοσύνης, ορίζει ποιες υπηρεσίες εμπιστοσύνης (εγκεκριμένες ή μη) παρέχει η Α.Π.Ε.Δ. και ρυθμίζει κάθε θέμα που αφορά στην παροχή υπηρεσιών εμπιστοσύνης και τη συμμόρφωση με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο [...]

Άρθρο 100 Βεβαίωση του γνησίου της υπογραφής - Επικύρωση των αντιγράφων Τροποποίηση του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας 1. Στο τέλος της παρ. 1 του άρθρου 11 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (ν. 2690/1999, Α` 45) προστίθεται εδάφιο ως εξής: «Στις περιπτώσεις που ο νόμος απαιτεί βεβαίωση του γνησίου της υπογραφής του ενδιαφερομένου, αρκεί η εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή η εγκεκριμένη ηλεκτρονική σφραγίδα του ενδιαφερομένου, εφόσον το έγγραφο διακινείται ηλεκτρονικά[...]

Άρθρο 108 Καταργούμενες διατάξεις Από τη θέση σε ισχύ του παρόντος καταργούνται οι κάτωθι διατάξεις: [...]15. Το π.δ. 150/2001 (Α` 150) [...]

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

24. Επειδή στην ΚΥΑ 117384/26.10.2017 (ΦΕΚ Β'3821) «Ρυθμίσεις τεχνικών ζητημάτων σχετικά με την ανάθεση Δημοσίων Συμβάσεων έργων κλπ με τη χρήση του Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ», η οποία είναι εφαρμοστέα στην προκείμενη διαγωνιστική διαδικασία, ορίζεται ότι: «...Άρθρο 8 Επικοινωνία και διακίνηση εγγράφων 1. Η διαδικασία επικοινωνίας, ενημέρωσης και διακίνησης εγγράφων πραγματοποιείται μέσω του υποσυστήματος κατά περίπτωση, με :

α. Την αποστολή ή κοινοποίηση σχετικών στοιχείων με μηνύματα δια της λειτουργικότητας «Επικοινωνία» της εκάστοτε ηλεκτρονικής διαδικασίας σύναψης σύμβασης ή της εκάστοτε ηλεκτρονικής πρόσκλησης υποβολής δικαιολογητικών/αίτησης συμμετοχής... γ. την υποβολή σχετικών στοιχείων από τους οικονομικούς φορείς στον ηλεκτρονικό χώρο «Συνημμένων Ηλεκτρονικής Προσφοράς», ο οποίος περιλαμβάνει τους (υπό)φάκελους: - «Δικαιολογητικά Συμμετοχής –Τεχνική Προσφορά» - «Οικονομική Προσφορά» - «Δικαιολογητικά Προσωρινού Αναδόχου».. 3. Οι οικονομικοί φορείς υποβάλλουν μέσω του Συστήματος τα κατά περίπτωση έγγραφα που έχουν συνταχθεί/παραχθεί από τους ίδιους υπογεγραμμένα με εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που υποστηρίζεται από εγκεκριμένο πιστοποιητικό, το οποίο χορηγήθηκε από έναν εγκεκριμένο πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης, ο οποίος περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης που προβλέπεται στην απόφαση 2009/767/ΕΚ (όπως τροποποιήθηκε και ισχύει) και σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014 και τις διατάξεις της παρούσας...

Άρθρο 12 Υποβολή Προσφορών/Αιτήσεων συμμετοχής 1. Χρόνος και τρόπος υποβολής Προσφορών/Αιτήσεων Συμμετοχής.... 1.2.1 Τα στοιχεία και δικαιολογητικά που περιλαμβάνονται στον (υπο)φάκελο με την ένδειξη «Δικαιολογητικά Συμμετοχής» υποβάλλονται από αυτόν ηλεκτρονικά σε μορφή αρχείου Portable Document Format (PDF) και εφόσον έχουν συνταχθεί/παραχθεί από τον ίδιο, φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή με χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 8...1.2.2. Τα στοιχεία και δικαιολογητικά που περιλαμβάνονται στον (υπο)φάκελο με την ένδειξη «Τεχνική Προσφορά» υποβάλλονται από αυτόν ηλεκτρονικά σε μορφή αρχείου Portable Document Format (PDF) και εφόσον έχουν συνταχθεί/παραχθεί από τον ίδιο, φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή με χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 8 της παρούσης... 1.2.4. Στη συνέχεια, ο Οικονομικός Φορέας παράγει, κατά περίπτωση, από το υποσύστημα τα ηλεκτρονικά αρχεία («εκτυπώσεις») των Δικαιολογητικών Συμμετοχής, Τεχνικής Προσφοράς και της Οικονομικής Προσφοράς του οικονομικού φορέα σε μορφή αρχείου *Portable Document Format (PDF)*, τα οποία υπογράφονται με εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή με χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 8 της παρούσης και επισυνάπτονται στους αντίστοιχους (υπο)φακέλους της προσφοράς από τον Οικονομικό Φορέα.. 1.2.4.1 Εφόσον τα δικαιολογητικά συμμετοχής, η τεχνική προσφορά και οι οικονομικοί όροι δεν έχουν αποτυπωθεί στο σύνολό τους στις ειδικές ηλεκτρονικές φόρμες του υποσυστήματος, ο Οικονομικός Φορέας επισυνάπτει ψηφιακά υπογεγραμμένα τα σχετικά ηλεκτρονικά αρχεία σύμφωνα με τους όρους της εκάστοτε διακήρυξης... Άρθρο 14 Υποβολή/Αξιολόγηση Δικαιολογητικών Προσωρινού Αναδόχου- Κατακύρωση/ Σύναψη Σύμβασης 1. Υποβολή/Αξιολόγηση Δικαιολογητικών Προσωρινού Αναδόχου.... 1.2. Τα δικαιολογητικά του προσωρινού αναδόχου υποβάλλονται από τον Οικονομικό Φορέα ηλεκτρονικά, στο πλαίσιο της σχετικής ηλεκτρονικής διαδικασίας σύναψης σύμβασης και μέσω της λειτουργικότητας της «Επικοινωνίας», στην Αναθέτουσα Αρχή/στον Αναθέτοντα Φορέα.....».

25. Επειδή, στην άνω Διακήρυξη ορίζεται ότι «4.2 Πρόσκληση υποβολής δικαιολογητικών προσωρινού αναδόχου/ Κατακύρωση/ Πρόσκληση για υπογραφή σύμβασης α) Μετά την αξιολόγηση των προσφορών, η αναθέτουσα αρχή προσκαλεί, στο πλαίσιο της σχετικής ηλεκτρονικής διαδικασίας σύναψης σύμβασης και μέσω της λειτουργικότητας της «Επικοινωνίας», τον προσωρινό ανάδοχο να υποβάλει εντός προθεσμίας 10 ημερών από την κοινοποίηση της σχετικής έγγραφης κοινοποίησης σε αυτόν τα προβλεπόμενα στις κείμενες διατάξεις δικαιολογητικά προσωρινού αναδόχου και τα αποδεικτικά έγγραφα νομιμοποίησης. β) Τα δικαιολογητικά του προσωρινού αναδόχου υποβάλλονται από τον οικονομικό φορέα ηλεκτρονικά, μέσω της λειτουργικότητας της «Επικοινωνίας» στην αναθέτουσα αρχή. γ) Αν δεν υποβληθούν τα παραπάνω δικαιολογητικά ή υπάρχουν ελλείψεις σε αυτά που υποβλήθηκαν και ο προσωρινός ανάδοχος υποβάλλει

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

εντός της προθεσμίας της παραγράφου (α) αίτημα προς την Επιτροπή Διαγωνισμού για την παράταση της προθεσμίας υποβολής, το οποίο συνοδεύεται με αποδεικτικά έγγραφα από τα οποία να αποδεικνύεται ότι έχει αιτηθεί τη χορήγηση των δικαιολογητικών, η αναθέτουσα αρχή παρατείνει την προθεσμία υποβολής των δικαιολογητικών για όσο χρόνο απαιτηθεί για τη χορήγηση των δικαιολογητικών από τις αρμόδιες αρχές. Το παρόν εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις που η αναθέτουσα αρχή τυχόν ζητήσει την προσκόμιση δικαιολογητικών κατά τη διαδικασία αξιολόγησης των προσφορών και πριν από το στάδιο κατακύρωσης, κατ' εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 79 παράγραφος 5 εδάφιο α' ν. 4412/2016, τηρουμένων των αρχών της ίσης μεταχείρισης και της διαφάνειας. Εντός τριών (3) εργασίμων ημερών από την ηλεκτρονική υποβολή των ως άνω στοιχείων και δικαιολογητικών, σύμφωνα με τα ανωτέρω υπό β) και γ) αναφερόμενα, προσκομίζονται υποχρεωτικά από τον οικονομικό φορέα στην αναθέτουσα αρχή, σε έντυπη μορφή και σε σφραγισμένο φάκελο, τα έγγραφα που απαιτείται να προσκομισθούν σε πρωτότυπη μορφή, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 11 παρ. 2 του ν. 2690/1999 "Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας", όπως τροποποιήθηκε με τις διατάξεις του άρθρου 1 παρ. 2 του ν. 4250/2014.

δ) Αν κατά τον έλεγχο των παραπάνω δικαιολογητικών διαπιστωθεί ότι: i) τα στοιχεία που δηλώθηκαν με το Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης (ΤΕΥΔ), είναι ψευδή ή ανακριβή ή ii) αν δεν υποβληθούν στο προκαθορισμένο χρονικό διάστημα τα απαιτούμενα πρωτότυπα ή αντίγραφα, των παραπάνω δικαιολογητικών, ή ii) αν από τα δικαιολογητικά που προσκομίσθηκαν νομίμως και εμπροθέσμως, δεν αποδεικνύονται οι όροι και οι προϋποθέσεις συμμετοχής σύμφωνα με τα άρθρα 21, 22 και 23 της παρούσας, απορρίπτεται η προσφορά του προσωρινού αναδόχου, καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής η εγγύηση συμμετοχής του και η κατακύρωση γίνεται στον προσφέροντα που υπέβαλε την αμέσως επόμενη πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει της τιμής τηρουμένης της ανωτέρω διαδικασίας. Σε περίπτωση έγκαιρης και προσήκουσας ενημέρωσης της αναθέτουσας αρχής για μεταβολές στις προϋποθέσεις τις οποίες ο προσωρινός ανάδοχος είχε δηλώσει με το Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης (ΤΕΥΔ) ότι πληροί και οι οποίες επήλθαν ή για τις οποίες έλαβε γνώση ο προσωρινός ανάδοχος μετά την δήλωση και μέχρι την ημέρα της

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

ειδοποίησης/πρόσκλησης για την προσκόμιση των δικαιολογητικών κατακύρωσης (οψιγενείς μεταβολές), δεν καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής η εγγύηση συμμετοχής του, που είχε προσκομισθεί, σύμφωνα με το άρθρο 15 της παρούσας. Αν κανένας από τους προσφέροντες δεν υπέβαλε αληθή ή ακριβή δήλωση, ή αν κανένας από τους προσφέροντες δεν προσκομίζει ένα ή περισσότερα από τα απαιτούμενα δικαιολογητικά, ή αν κανένας από τους προσφέροντες δεν αποδείξει ότι πληροί τα κριτήρια ποιοτικής επιλογής του άρθρου 22, η διαδικασία σύναψης της σύμβασης ματαιώνεται. Η διαδικασία ελέγχου των ως άνω δικαιολογητικών ολοκληρώνεται με τη σύνταξη πρακτικού από την Επιτροπή Διαγωνισμού, στο οποίο αναγράφεται η τυχόν συμπλήρωση δικαιολογητικών κατά τα οριζόμενα στην παράγραφο (γ) του παρόντος άρθρου. Η Επιτροπή, στη συνέχεια, το κοινοποιεί, μέσω της «λειτουργικότητας της «Επικοινωνίας», στην αναθέτουσα αρχή για τη λήψη απόφασης. Η αναθέτουσα αρχή προβαίνει, μετά την έγκριση του ανωτέρω πρακτικού, στην κοινοποίηση της απόφασης κατακύρωσης, μαζί με αντίγραφο όλων των πρακτικών, σε κάθε προσφέροντα που δεν έχει αποκλεισθεί οριστικά, εκτός από τον προσωρινό ανάδοχο, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, μέσω της λειτουργικότητας της «Επικοινωνίας», και επιπλέον αναρτά τα Δικαιολογητικά του προσωρινού αναδόχου στον χώρο «Συνημμένα Ηλεκτρονικού Διαγωνισμού». ε) Η σύναψη της σύμβασης επέρχεται με την κοινοποίηση της απόφασης κατακύρωσης στον προσωρινό ανάδοχο σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 316 ως ακολούθως : Μετά την άπρακτη πάροδο της προθεσμίας άσκησης προδικαστικής προσφυγής ή, σε περίπτωση άσκησής της, όταν παρέλθει άπρακτη η προθεσμία άσκησης αίτησης αναστολής κατά της απόφασης της Α.Ε.Π.Π. και, σε περίπτωση άσκησης αίτησης αναστολής κατά της απόφασης της Α.Ε.Π.Π., όταν εκδοθεί απόφαση επί της αίτησης, με την επιφύλαξη της χορήγησης προσωρινής διαταγής, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 4 του άρθρου 372 του ν. 4412/2016 και, μετά την ολοκλήρωση του προσυμβατικού ελέγχου από το Ελεγκτικό Συνέδριο, εφόσον απαιτείται, σύμφωνα με τα άρθρα 35 και 36 του ν. 4129/2013, ο προσωρινός ανάδοχος, υποβάλλει, εφόσον απαιτείται, υπεύθυνη δήλωση, μετά από σχετική πρόσκληση της αναθέτουσας αρχής, μέσω της λειτουργικότητας της «Επικοινωνίας» του υποσυστήματος. Στην υπεύθυνη δήλωση, η οποία

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

υπογράφεται κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 23 της παρούσας, δηλώνεται ότι, δεν έχουν επέλθει στο πρόσωπό του οψιγενείς μεταβολές, κατά την έννοια του άρθρου 104 του ν. 4412/2016, προκειμένου να διαπιστωθεί ότι δεν έχουν εκλείψει οι προϋποθέσεις συμμετοχής του άρθρου 21, ότι εξακολουθούν να πληρούνται τα κριτήρια επιλογής του άρθρου 22 και ότι δεν συντρέχουν οι λόγοι αποκλεισμού του ίδιου άρθρου,. Η υπεύθυνη δήλωση ελέγχεται από την Επιτροπή Διαγωνισμού, η οποία συντάσσει πρακτικό που συνοδεύει τη σύμβαση. Μέσω της λειτουργικότητας της “Επικοινωνίας” του υποσυστήματος κοινοποιείται η απόφαση κατακύρωσης στον προσωρινό ανάδοχο. Με την ίδια απόφαση καλείται ο ανάδοχος όπως προσέλθει σε ορισμένο τόπο και χρόνο για την υπογραφή του συμφωνητικού, θέτοντάς του η αναθέτουσα αρχή προθεσμία που δεν μπορεί να υπερβαίνει τις είκοσι (20) ημέρες από την κοινοποίηση ειδικής ηλεκτρονικής πρόσκλησης, μέσω της λειτουργικότητας της “Επικοινωνίας” του υποσυστήματος, προσκομίζοντας, και την απαιτούμενη εγγυητική επιστολή καλής εκτέλεσης. Η εν λόγω κοινοποίηση επιφέρει τα έννομα αποτελέσματα της απόφασης κατακύρωσης, σύμφωνα με οριζόμενα στην παρ. 3 του άρθρου 316 του ν.4412/2016. Εάν ο ανάδοχος δεν προσέλθει να υπογράψει το συμφωνητικό, μέσα στην προθεσμία που ορίζεται στην ειδική πρόσκληση, κηρύσσεται έκπτωτος, καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής η εγγύηση συμμετοχής του και ακολουθείται η διαδικασία του άρθρου 4.2.γ της παρούσας για τον προσφέροντα που υπέβαλε την αμέσως επόμενη πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει τιμής 25. Αν κανένας από τους προσφέροντες δεν προσέλθει για την υπογραφή του συμφωνητικού, η διαδικασία σύναψης της σύμβασης ματαιώνεται, σύμφωνα με την περίπτωση β της παραγράφου 1 του άρθρου 317 του ν. 4412/2016». Περαιτέρω, στο άρθρο 23: Αποδεικτικά μέσα κριτηρίων ποιοτικής επιλογής της άνω Διακήρυξης ορίζεται ότι «23.1 Κατά την υποβολή προσφορών οι οικονομικοί φορείς υποβάλλουν το Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης (ΤΕΥΔ) του άρθρου 79 παρ. 4 του ν. 4412/2016, το οποίο αποτελεί ενημερωμένη υπεύθυνη δήλωση, με τις συνέπειες του ν. 1599/1986 (Α΄75), ως προκαταρκτική απόδειξη προς αντικατάσταση των πιστοποιητικών που εκδίδουν δημόσιες αρχές ή τρίτα μέρη, επιβεβαιώνοντας ότι ο εν λόγω οικονομικός φορέας πληροί τις ακόλουθες προϋποθέσεις: α) δεν βρίσκεται σε μία από τις καταστάσεις του άρθρου 22 Α της παρούσας, β) πληροί τα σχετικά

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

κριτήρια επιλογής τα οποία έχουν καθορισθεί, σύμφωνα με το άρθρο 22 Β-Ε της παρούσας. Σε οποιοδήποτε χρονικό σημείο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, μπορεί να ζητηθεί από τους προσφέροντες να υποβάλλουν όλα ή ορισμένα δικαιολογητικά της επόμενης παραγράφου, όταν αυτό απαιτείται για την ορθή διεξαγωγή της διαδικασίας. Το ΤΕΥΔ μπορεί να υπογράφεται έως δέκα (10) ημέρες πριν την καταληκτική ημερομηνία υποβολής των προσφορών. Κατά την υποβολή του ΤΕΥΔ, είναι δυνατή, με μόνη την υπογραφή του κατά περίπτωση εκπροσώπου του οικονομικού φορέα, η προκαταρκτική απόδειξη των λόγων αποκλεισμού που αναφέρονται στο άρθρο 22.Α.1 της παρούσας, για το σύνολο των φυσικών προσώπων που είναι μέλη του διοικητικού, διευθυντικού ή εποπτικού οργάνου του ή έχουν εξουσία εκπροσώπησης, λήψης αποφάσεων ή ελέγχου σε αυτόν. Ως εκπρόσωπος του οικονομικού φορέα, για την εφαρμογή του παρόντος, νοείται ο νόμιμος εκπρόσωπος αυτού, όπως προκύπτει από το ισχύον καταστατικό ή το πρακτικό εκπροσώπησής του κατά το χρόνο υποβολής της προσφοράς ή το αρμοδίως εξουσιοδοτημένο φυσικό πρόσωπο να εκπροσωπεί τον οικονομικό φορέα για διαδικασίες σύναψης συμβάσεων ή για τη συγκεκριμένη διαδικασία σύναψης σύμβασης. Στην περίπτωση υποβολής προσφοράς από ένωση οικονομικών φορέων, το Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης (ΤΕΥΔ), υποβάλλεται χωριστά από κάθε μέλος της ένωσης. Στην περίπτωση που προσφέρων οικονομικός φορέας δηλώνει στο Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης (ΤΕΥΔ) την πρόθεσή του για ανάθεση υπεργολαβίας, υποβάλλει μαζί με το δικό του ΤΕΥΔ και το ΤΕΥΔ του υπεργολάβου. Στην περίπτωση που προσφέρων οικονομικός φορέας στηρίζεται στις ικανότητες ενός ή περισσότερων φορέων υποβάλλει μαζί με το δικό του το δικό του ΤΕΥΔ και το ΤΕΥΔ κάθε φορέα στις ικανότητες του οποίου στηρίζεται. 23. 2 . Δικαιολογητικά (Αποδεικτικά μέσα) Το δικαίωμα συμμετοχής και οι όροι και προϋποθέσεις συμμετοχής, όπως ορίστηκαν στα άρθρα 21 και 22 της παρούσας, κρίνονται κατά την υποβολή της προσφοράς, κατά την υποβολή των δικαιολογητικών, σύμφωνα με το άρθρο 4.2 (α έως δ) και κατά τη σύναψη της σύμβασης, σύμφωνα με το άρθρο 4.2 (ε) της παρούσας Στην περίπτωση που προσφέρων οικονομικός φορέας ή ένωση αυτών στηρίζεται στις ικανότητες άλλων φορέων, σύμφωνα με το άρθρο 22.ΣΤ της παρούσας, οι φορείς στην ικανότητα των οποίων στηρίζεται ο προσφέρων οικονομικός

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

φορέας ή ένωση αυτών, υποχρεούνται στην υποβολή των δικαιολογητικών που αποδεικνύουν ότι δεν συντρέχουν οι λόγοι αποκλεισμού του άρθρου 22 Α της παρούσας και ότι πληρούν τα σχετικά κριτήρια επιλογής κατά περίπτωση (άρθρου 22 Β – Ε). Ο οικονομικός φορέας υποχρεούται να αντικαταστήσει έναν φορέα στην ικανότητα του οποίου στηρίζεται, εφόσον ο τελευταίος δεν πληροί το σχετικό κριτήριο επιλογής ή για τον οποίο συντρέχουν λόγοι αποκλεισμού των παραγράφων 1, 2, 2α και του άρθρου 22 Α. Οι οικονομικοί φορείς δεν υποχρεούνται να υποβάλλουν δικαιολογητικά ή άλλα αποδεικτικά στοιχεία, αν και στο μέτρο που η αναθέτουσα αρχή έχει τη δυνατότητα να λαμβάνει τα πιστοποιητικά ή τις συναφείς πληροφορίες απευθείας μέσω πρόσβασης σε εθνική βάση δεδομένων σε οποιοδήποτε κράτος - μέλος της Ένωσης, η οποία διατίθεται δωρεάν, όπως εθνικό μητρώο συμβάσεων, εικονικό φάκελο επιχείρησης, ηλεκτρονικό σύστημα αποθήκευσης εγγράφων ή σύστημα προεπιλογής. Η δήλωση για την πρόσβαση σε εθνική βάση δεδομένων εμπεριέχεται στο Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης (ΤΕΥΔ). Οι οικονομικοί φορείς δεν υποχρεούνται να υποβάλουν δικαιολογητικά, όταν η αναθέτουσα αρχή που έχει αναθέσει τη σύμβαση διαθέτει ήδη τα δικαιολογητικά αυτά. Όλα τα αποδεικτικά έγγραφα του άρθρου 23.3 έως 23.10 της παρούσας, υποβάλλονται, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 4250/2014 (Α' 94). Ειδικά τα αποδεικτικά τα οποία αποτελούν ιδιωτικά έγγραφα, μπορεί να γίνονται αποδεκτά και σε απλή φωτοτυπία, εφόσον συνυποβάλλεται υπεύθυνη δήλωση στην οποία βεβαιώνεται η ακρίβειά τους. Επισημαίνεται ότι γίνονται αποδεκτές: • οι ένορκες βεβαιώσεις που αναφέρονται στην παρούσα Διακήρυξη, εφόσον έχουν συνταχθεί έως τρεις (3) μήνες πριν από την υποβολή τους, • οι υπεύθυνες δηλώσεις, εφόσον έχουν συνταχθεί μετά την κοινοποίηση της πρόσκλησης για την υποβολή των δικαιολογητικών. Σημειώνεται ότι δεν απαιτείται θεώρηση του γνησίου της υπογραφής τους. [...]». Τέλος, στο άρθρο 7.1 της άνω Διακήρυξης προβλέπεται ότι «Άρθρο 7: Εφαρμοστέα νομοθεσία 7.1. Για τη δημοπράτηση του έργου, την εκτέλεση της σύμβασης και την κατασκευή του, εφαρμόζονται οι διατάξεις των παρακάτω νομοθετημάτων, όπως ισχύουν: [...] του ν. 4412/2016 «Δημόσιες Συμβάσεις Έργων, Προμηθειών και Υπηρεσιών (προσαρμογή στις Οδηγίες 201/24/Ε και 2014/25/ΕΕ)» (Α' 147), [...] της με αρ. 117384/26-10-2017 Κοινής Υπουργικής Απόφασης (3821 Β) «Ρυθμίσεις

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

τεχνικών ζητημάτων που αφορούν την ανάθεση των Δημοσίων Συμβάσεων έργων, μελετών, και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών σχετικά με χρήση των επιμέρους εργαλείων και διαδικασιών του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ.)».

26. Επειδή, κατά τα παγίως γενόμενα δεκτά από τη νομολογία, η διακήρυξη του διαγωνισμού αποτελεί κανονιστική πράξη, η οποία διέπει το διαγωνισμό και δεσμεύει τόσο την αναθέτουσα αρχή, η οποία διενεργεί αυτόν (ΕΣ Πράξεις VI Τμήματος 78/2007,19/2005,31/2003), όσο και τους διαγωνιζόμενους. Η δε παράβαση των διατάξεων (όρων) αυτής, οδηγεί σε ακυρότητα των εγκριτικών πράξεων του αποτελέσματος του διαγωνισμού και των κατακυρωτικών αυτού πράξεων (ΟΛΣΤΕ 2137/1993). Κατά συνέπεια, τυχόν παράβαση ουσιώδους όρου της διακήρυξης, είτε κατά τη διάρκεια του διαγωνισμού, είτε κατά τη συνομολόγηση της σύμβασης, καθιστά μη νόμιμη τη σχετική διαδικασία (ΕΣ Πράξη VI Τμήματος 78/2007).Επομένως, η αναθέτουσα αρχή θεσπίζοντας τους όρους της διακήρυξης αυτοδεσμεύεται και είναι υποχρεωμένη να τους εφαρμόσει χωρίς παρεκκλίσεις, η δε παράβαση των όρων αυτής οδηγεί σε ακυρότητα των εγκριτικών πράξεων του αποτελέσματος του διαγωνισμού. Παρομοίως, οι διαγωνιζόμενοι πρέπει να τηρούν απολύτως τους όρους της διακήρυξης και να υποβάλλουν την προσφορά τους σύμφωνα με αυτούς.

27. Επειδή, η υποχρέωση διαφάνειας έχει μεταξύ άλλων ως σκοπό να αποκλείσει τον κίνδυνο αυθαιρεσίας εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής (βλ., C-278/14, *SC EnterpriseFocusedSolutions SRL* ECLI:EU:C:2015:228,σκ. 25 και απόφαση *SAG ELV Slovensko* κ.λπ., C-599/10, EU:C:2012:191, σκέψη 25 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία) και ο σκοπός αυτός δεν θα επιτυγχανόταν αν η αναθέτουσα αρχή μπορούσε να μην εφαρμόσει τους όρους στους οποίους η ίδια υποβλήθηκε (βλ., C-278/14, *SC EnterpriseFocusedSolutions SRL* ECLI:EU:C:2015:228,σκ. 27). Περαιτέρω επιβάλλεται η εφαρμογή των όρων της διακήρυξης κατά τρόπο ενιαίο για όλους τους προσφέροντες κατά την υποβολή, αλλά και αξιολόγηση προσφορών (ΔΕΕ, απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2001, C-19/00 *SiacConstructionLtd*, Συλλογή 2001, σ. I-7725, σκέψεις 34 και 44 και απόφαση της 25ης Απριλίου 1996, C-87/94, *Επιτροπή κατά Βελγίου*, Συλλογή 1996, σ. I-2043, σκέψη 54).

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

28. Επειδή η αρχή της ίσης μεταχείρισης προϋποθέτει, περαιτέρω, ότι όλοι οι όροι και τρόποι διεξαγωγής της διαδικασίας αναθέσεως πρέπει να διατυπώνονται με σαφήνεια, ακρίβεια και χωρίς αμφισημία στην προκήρυξη του διαγωνισμού ή στη συγγραφή υποχρεώσεων, κατά τρόπον ώστε, αφενός να παρέχεται σε όλους τους ευλόγως ενημερωμένους και κανονικά επιμελείς υποψηφίους η δυνατότητα να κατανοούν το ακριβές περιεχόμενό τους και να τους ερμηνεύουν με τον ίδιο τρόπο και, αφετέρου, να καθίσταται δυνατός ο εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής αποτελεσματικός και επί ίσοις όροις έλεγχος τους αν οι προσφορές των υποψηφίων ανταποκρίνονται στα κριτήρια που διέπουν την εν λόγω σύμβαση (βλ., μεταξύ άλλων, για την αρχή της ίσης μεταχείρισης των οικονομικών φορέων στο πλαίσιο ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων τις αποφάσεις: της 29ης Απριλίου 2004, Επιτροπή κατά CAS *Succhi di Frutta*, C-496/99 P, EU:C:2004:236, σκέψη 110, και της 12ης Μαρτίου 2015, *eVigilo*, C-538/13, EU:C:2015:166, σκέψη 33, της 22ας Ιουνίου 1993, Επιτροπή κατά Δανίας, C-243/89, EU:C:1993:257, σκέψη 33, της 25ης Απριλίου 1996, Επιτροπή κατά Βελγίου, C-87/94, EU:C:1996:161, σκέψη 51, της 18ης Οκτωβρίου 2001, *eVigilo*, C-538/13, EU:C:2015:166, σκέψη 33, της 29ης Μαρτίου 2012, *SAG ELV Slovensko κ.λπ.*, C-599/10, EU:C:2012:191, σκέψη 36, καθώς και της 10ης Οκτωβρίου 2013, *Manova*, C-336/12, EU:C:2013:647, σκέψη 31).

29. Επειδή, περαιτέρω επιβάλλεται η εφαρμογή των όρων της διακήρυξης κατά τρόπο ενιαίο για όλους τους προσφέροντες κατά την υποβολή, αλλά και αξιολόγηση προσφορών (ΔΕΕ, απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2001, C-19/00 *SiacConstructionLtd*, Συλλογή 2001, σ. I-7725, σκέψεις 34 και 44 και απόφαση της 25ης Απριλίου 1996, C-87/94, *Επιτροπή κατά Βελγίου*, Συλλογή 1996, σ. I-2043, σκέψη 54).

30. Επειδή, οι όροι που τίθενται επί ποινή αποκλεισμού από τη διακήρυξη, αποτελούν δέσμια αρμοδιότητα της Επιτροπής Διαγωνισμού να αποκλείσει την παρουσιάζουσα έλλειψη/απόκλιση προσφορά (ΣτΕ 743/2000), σύμφωνα με την αρχή της ισότιμης μεταχείρισης των διαγωνιζομένων και της διαφάνειας της διαδικασίας, που επιβάλλει την εφαρμογή τους κατά τρόπο ενιαίο για όλους τους προσφέροντες κατά την υποβολή, αλλά και αξιολόγηση προσφορών (ΔΕΕ, απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2001, C-19/00 *SiacConstructionLtd*, Συλλογή 2001, σ. I-7725, σκέψεις 34 και 44 και

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

απόφαση της 25ης Απριλίου 1996, C-87/94, Επιτροπή κατά Βελγίου, Συλλογή 1996, σ. I-2043, σκέψη 54)

31. Επειδή, η αρχή της τυπικότητας, η οποία διέπει γενικά τη διενέργεια των διαγωνισμών (βλ. ΣΤΕ 2889/2011, 4343/2005 κ.ά. βλ. και Ε.Α. 228/2013, ΣΤΕ 111/2006, 597/2007 κ. ά.) εξυπηρετεί τις ανάγκες της διαφάνειας, της αποφυγής του κινδύνου αλλοίωσης των προσφορών και της ευχερούς εξέτασης και αξιολόγησής τους (Δ. Ράικος, *Δίκαιο Δημοσίων Συμβάσεων*, Β΄ Έκδοση, Εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 2017, σελ. 195 επ.). Σύμφωνα, δε, με την εν λόγω αρχή, δεν επιτρέπεται να τεθούν εκποδών διατάξεις της διακηρύξεως, οι οποίες θεσπίζουν υποχρέωση υποβολής με την προσφορά ορισμένων στοιχείων που απαιτούνται επί ποινή αποκλεισμού από τον διαγωνισμό.

32. Επειδή, ύστερα από την μελέτη του ηλεκτρονικού φακέλου της υπόθεσης, της κρινόμενης προδικαστικής προσφυγής, μετά των συνημμένων σε αυτή εγγράφων, των ισχυρισμών της παρεμβαίνουσας, μετά των συνημμένων σε αυτή εγγράφων, των Απόψεων του αναθέτοντος φορέα και του Υπομνήματος της προσφεύγουσας, προκύπτουν τα ακόλουθα επί του μοναδικού λόγου της κρινόμενης προσφυγής: Όπως προκύπτει από την μελέτη του ηλεκτρονικού φακέλου, η παρεμβαίνουσα υπέβαλε ηλεκτρονικά στον υποφάκελο των επικαιροποιημένων δικαιολογητικών κατακύρωσης πέντε υπεύθυνες δηλώσεις, με ημερομηνία 27.07.2021, τέσσερεις για την απόδειξη πλήρωσης των όρων της διακήρυξης και μία για την ακρίβεια των δικαιολογητικών που υπέβαλε. Επίσης, στον υποφάκελο δικαιολογητικών κατακύρωσης με χρόνο ισχύος κατά την υποβολή της προσφοράς της υπέβαλε ηλεκτρονικά μία υπεύθυνη δήλωση, με ημερομηνία 27.07.2021, για την ακρίβεια των δικαιολογητικών που υπέβαλε. Συγκεκριμένα, πρόκειται για τις υπεύθυνες δηλώσεις περί μη συνδρομής στο πρόσωπο της παρεμβαίνουσας των οριζόμενων λόγων αποκλεισμού του άρθρου 22 παρ. Α.1 (α – στ) και παρΑ.4 (α-θ) της άνω Διακήρυξης, περί μη έκδοσης σε βάρος της απόφασης αποκλεισμού σύμφωνα με το άρθρο 74 του Ν. 4412/2016, περί μη έκδοσης δικαστικής ή διοικητικής απόφασης με τελεσίδικη και δεσμευτική ισχύ για την αθέτηση των υποχρεώσεών της όσον αφορά στην καταβολή φόρων ή εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, περί μη συνδρομής λόγων αποκλεισμού σύμφωνα με το άρθρο 73 παρ. 2 του Ν. 4412/2016, περί του ανεκτέλεστου υπολοίπου εργασιών δημοσίων έργων της ατομικής της

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

επιχείρησης, καθώς και περί της ακρίβειας των αποδεικτικών εγγράφων. Και οι έξι ως άνω Υπεύθυνες Δηλώσεις που υπεβλήθησαν από την παρεμβαίνουσα εμπειροχόμενες στον υποφάκελο με τα δικαιολογητικά κατακύρωσης έχουν συνταχθεί μετά την κοινοποίηση της από 22.07.2021 πρόσκλησης και φέρουν μόνο φυσική υπογραφή. Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι οι έξι ως άνω Υπεύθυνες Δηλώσεις που υπέβαλε η παρεμβαίνουσα στα δικαιολογητικά κατακύρωσης είναι απαράδεκτες και ανεπαρκείς να αποδείξουν τα γεγονότα για τα οποία υπεβλήθησαν διότι δεν φέρουν ψηφιακή υπογραφή.

Οι ισχυρισμοί της προσφεύγουσας τυγχάνουν απορριπτέοι ως αβάσιμοι διότι σύμφωνα με το άρθρο 23.2 – Δικαιολογητικά (Αποδεικτικά μέσα) της άνω Διακήρυξης ορίζεται ότι «[...] *Επισημαίνεται ότι γίνονται αποδεκτές: • οι ένορκες βεβαιώσεις που αναφέρονται στην παρούσα Διακήρυξη, εφόσον έχουν συνταχθεί έως τρεις (3) μήνες πριν από την υποβολή τους, • οι υπεύθυνες δηλώσεις, εφόσον έχουν συνταχθεί μετά την κοινοποίηση της πρόσκλησης για την υποβολή των δικαιολογητικών. Σημειώνεται ότι δεν απαιτείται θεώρηση του γνησίου της υπογραφής τους. [...]*». Ως προελέχθη, η Διακήρυξη του διαγωνισμού αποτελεί κανονιστική πράξη, η οποία διέπει το διαγωνισμό και δεσμεύει τόσο την αναθέτουσα αρχή, η οποία διενεργεί αυτόν (ΕΣ Πράξεις VI Τμήματος 78/2007,19/2005,31/2003), όσο και τους διαγωνιζόμενους. Επομένως, σύμφωνα με τα ανωτέρω, εκ του άνω όρου της Διακήρυξης του προκείμενου διαγωνισμού προκύπτει ότι η Υπεύθυνες Δηλώσεις που υποβάλλονται ως αποδεικτικά μέσα γίνονται αποδεκτές εφόσον έχουν συνταχθεί μετά την κοινοποίηση της πρόσκλησης για υποβολή δικαιολογητικών και δεν απαιτείται να φέρουν θεώρηση του γνησίου της υπογραφής. Ως εκ τούτου, ειδικά για τις υποβαλλόμενες Υ.Δ. δεν απαιτείται θεώρηση του γνησίου της υπογραφής τους, ήτοι κατά τη φυσική τους υποβολή οι επίμαχες Υ.Δ. αρκεί να υπογράφονται με φυσική υπογραφή και μάλιστα άνευ θεώρησης του γνησίου αυτής, όπως και οι επίμαχες Υπεύθυνες Δηλώσεις. Οι ισχυρισμοί της προσφεύγουσας που αποτελούν τον μοναδικό λόγο της κρινόμενης προσφυγής περί απαράδεκτης υποβολής των άνω Υπεύθυνων Δηλώσεων χωρίς ψηφιακή υπογραφή, είναι απορριπτέοι διότι εμπειρεύουν αμφισβήτηση της νομιμότητας του ανωτέρω όρου της διακήρυξης και της προσφορότητας των μέσων που ζητά η άνω Διακήρυξη

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

ως αποδεικτικά μέσα, η οποία δεν δύναται να προβληθεί επίκαιρα σε αυτό το στάδιο δοθέντος ότι η προσφεύγουσα συμμετείχε ανεπιφύλακτα στον προκείμενο διαγωνισμό, χωρίς να αμφισβητήσει τους όρους της άνω Διακήρυξης (ΣΤΕ Ολομ. 1415/2000).

Περαιτέρω, αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με τον νόμο, την άνω Διακήρυξη και τις αρχές της νομιμότητας και της τυπικότητας το γεγονός ότι οι υποβληθείσες ηλεκτρονικά υπεύθυνες δηλώσεις έχουν υπογραφεί με φυσική και όχι με προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή δεν μπορεί να επιφέρει την απόρριψη των δικαιολογητικών κατακύρωσης και τον αποκλεισμό της παρεμβαίνουσας από την προκείμενη διαγωνιστική διαδικασία, διότι δεν προβλέπεται αποκλεισμός του προσωρινού αναδόχου για τον λόγο αυτό, ήτοι για την ηλεκτρονική υποβολή υπεύθυνων δηλώσεων με σκαναρισμένη φυσική υπογραφή και όχι με προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, όπως βάσιμα ισχυρίζεται η παρεμβαίνουσα και ο αναθέτων φορέας. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα προρρηθέντα στην σκέψη 21 της παρούσας, στην άνω Διακήρυξη ρητώς και σαφώς προβλέπεται ότι μόνον τα δικαιολογητικά συμμετοχής, τεχνικής και οικονομικής προσφοράς και τυχόν δήλωση απόσυρσης της υποβληθείσας προσφοράς εφόσον έχουν συνταχθεί/παραχθεί από τον ίδιο τον οικονομικό φορέα (άρθρα 3.5 α), ε), στ), 3.6 και 24.31 της άνω Διακήρυξης), φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή με χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών. Αντιθέτως, όμως, αναφορικά με τα δικαιολογητικά κατακύρωσης, ως ίδια είναι οι επίμαχες ως άνω έξι Υπεύθυνες Δηλώσεις, η άνω Διακήρυξη δεν ορίζει ότι απαιτείται να υπογραφούν με προηγμένη ψηφιακή υπογραφή και ασφαλώς δεν προβλέπεται η θέση ψηφιακής υπογραφής, επί ποινή αποκλεισμού από την διαδικασία. Ειδικότερα, στην άνω Διακήρυξη προβλέπεται ότι τα δικαιολογητικά κατακύρωσης υποβάλλονται ηλεκτρονικά, άνευ οιασδήποτε περαιτέρω απαίτησης ή διάκρισης περί του είδους της απαιτούμενης υπογραφής και χωρίς να προβλέπεται η θέση ψηφιακής υπογραφής ούτε να αποκλείεται η σκαναρισμένη-ψηφιοποιημένη φυσική υπογραφή. Περαιτέρω προβλέπεται ότι τα αυτά έγγραφα πρέπει να υποβληθούν και σε φυσική μορφή, ενώ ειδικά για τις υποβαλλόμενες υπεύθυνες δηλώσεις δεν απαιτείται θεώρηση του γνησίου της υπογραφής τους, ήτοι κατά την φυσική τους υποβολή οι επίμαχες υπεύθυνες δηλώσεις αρκεί να υπογράφονται με φυσική

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

υπογραφή και δη άνευ θεώρησης του γνησίου αυτής. Οι άνω έξι Υπεύθυνες δηλώσεις υπεβλήθησαν και ηλεκτρονικά και σε φυσική μορφή, ως απαιτεί η άνω Διακήρυξη. Συνεπώς δεν συντρέχει εν προκειμένω ειδική απαίτηση περί θέσης προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφής επί των ηλεκτρονικά ή φυσικά υποβαλλόμενων υπεύθυνων δηλώσεων.

Συγχρόνως, σύμφωνα με την άνω Διακήρυξη μόνον αν δεν υποβληθούν στο προκαθορισμένο χρονικό διάστημα τα απαιτούμενα πρωτότυπα ή αντίγραφα των παραπάνω δικαιολογητικών, απορρίπτεται η προσφορά του προσωρινού αναδόχου, καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής η εγγύηση συμμετοχής του, χωρίς να προβλέπεται απόρριψη της προσφοράς λόγω μη θέσης προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφής επί των δικαιολογητικών κατακύρωσης -μεταξύ των οποίων και οι επίμαχες έξι Υπεύθυνες Δηλώσεις. Σε κάθε περίπτωση, σύμφωνα με τις αρχές της νομιμότητας, τυπικότητας και διαφάνειας της διαδικασίας, μόνον εφόσον η διακήρυξη τουλάχιστον προβλέπει ότι υποχρεωτικά συγκεκριμένα δικαιολογητικά και έγγραφα του διαγωνιζόμενου πρέπει να υπογράφονται με προηγμένη ψηφιακή υπογραφή ή όταν -πολλώ δε μάλλον-απαιτεί επί ποινή αποκλεισμού την θέση ψηφιακή υπογραφής επί υποβαλλόμενου δικαιολογητικού τότε μπορεί να χωρήσει νόμιμα αποκλεισμός σε περίπτωση που τούτα υποβληθούν άλλως.

Περαιτέρω, σύμφωνα δε με το άρθρο 7.1 της άνω Διακήρυξης προβλέπεται ότι η διαδικασία διέπεται (μεταξύ πολλών άλλων) και από τις διατάξεις του Ν.4412/2016 και της με αρ. 117384/26-10-2017 ΚΥΑ (3821 Β), η οποία είναι εφαρμοστέα στην προκείμενη διαγωνιστική διαδικασία δεδομένου ότι η επίμαχη Διακήρυξη αναρτήθηκε την 20/04/2021 στο ΚΗΜΔΗΣ. Από τις διατάξεις της ΚΥΑ117384/26.10.2017 δεν προκύπτει ότι τα δικαιολογητικά κατακύρωσης προσωρινού αναδόχου υποβάλλονται ηλεκτρονικά υπογραφόμενα με προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, πολλώ δε μάλλον επί ποινή αποκλεισμού, όπως βάσιμα ισχυρίζεται και ο αναθέτων φορέας στις Απόψεις του. Συγκεκριμένα, η προαναφερθείσα ΚΥΑ προβλέπει στο άρθρο. 8.3 ότι: *«Οι οικονομικοί φορείς υποβάλλουν μέσω του Συστήματος τα κατά περίπτωση έγγραφα που έχουν συνταχθεί/παραχθεί από τους ίδιους υπογεγραμμένα με εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή. Ειδικότερα, όμως, μόνον όσον αφορά στα υποβαλλόμενα δικαιολογητικά*

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

συμμετοχής, έγγραφα της τεχνικές και οικονομικής προσφοράς η ΚΥΑ σαφώς ορίζει ότι φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή (άρθρο 12, παρ. 1.2.1, 1.2.2, 1.2.4, 1.2.4.1)». Από τις διατάξεις της άνω ΚΥΑ προκύπτει ότι σχετικά με την ηλεκτρονική υποβολή των δικαιολογητικών κατακύρωσης δεν απαιτείται αυτά να υποβάλλονται με προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, αλλά όπως ορίζεται στο άρθρο 14: «Τα δικαιολογητικά του προσωρινού αναδόχου υποβάλλονται από τον οικονομικό φορέα ηλεκτρονικά στο, πλαίσιο, της σχετικής ηλεκτρονικής διαδικασίας». Συνεπώς, όχι μόνο δεν προβλέπεται στους όρους της προκειμένης Διακήρυξης και του νόμου ότι αποκλείεται του διαγωνισμού προσωρινός ανάδοχος που κατέθεσε τα δικαιολογητικά κατακύρωσης υπογραφόμενα με άλλο τρόπο (και δη με ψηφιοποιημένη/σκαναρισμένη υπογραφή, καθώς και σφραγίδα της ατομικής του επιχείρησης), όπως στην προκειμένη περίπτωση υπογράφονται οι επίμαχες έξι Υπεύθυνες Δηλώσεις, αλλά, επιπρόσθετα, δεν προβλέπεται ότι τίθεται προηγμένη ψηφιακή υπογραφή συγκεκριμένα στα δικαιολογητικά κατακύρωσης.

Στην προκειμένη περίπτωση, η παρεμβαίνουσα υπέβαλε τις άνω Υπεύθυνες Δηλώσεις ηλεκτρονικά μέσω της πλατφόρμας του ΕΣΗΔΗΣ εντός της δεκαήμερης προθεσμίας που έθετε η υπ' αριθ. πρωτ. 2888/22.07.2021 σχετική πρόσκληση του αναθέτοντος φορέα, αφ' ενός μεν στις 28.07.2021 και ώρα 12:57 καθώς και στις 30.07.2021 και ώρα 10:31, αφετέρου δε υπέβαλε τις αριθ. πρωτ. 3023/29.07.2021 και τις υπ' αρ. αριθ. πρωτ. 3053/30.07.2021 ανωτέρω Υπεύθυνες Δηλώσεις σε φυσική μορφή, που εμπεριέχονται στα ζητούμενα δικαιολογητικά κατακύρωσης. Ως εκ τούτου, σύμφωνα με τα ανωτέρω διαλαμβανόμενα, οι άνω έξι (6) επίμαχες Υ.Δ. που φέρουν μόνο φυσική υπογραφή του εκπροσώπου του προσωρινού αναδόχου καθώς και σφραγίδα της ατομικής του επιχείρησης, η οποία φαίνεται στις ηλεκτρονικά αποσταλείσες επίμαχες Υ.Δ. ως σκαναρισμένη/ψηφιοποιημένη υπογραφή και προς απόδειξη περί μη συνδρομής λόγων αποκλεισμού στο πρόσωπο της παρεμβαίνουσας, σύμφωνα με τα άρθρο 23 της διακήρυξης, νομίμως κατατέθηκαν κατά τον τρόπο αυτό. Συνεπώς, ως εν προκειμένω υπογράφονται οι επίμαχες έξι υπεύθυνες δηλώσεις είναι σύμφωνες με στους όρους της άνω Διακήρυξης, που αποτελεί το κανονιστικό πλαίσιο του διαγωνισμού και δεσμεύει τον αναθέτοντα φορέα και τους διαγωνιζόμενους

Αριθμός Απόφασης: Σ228/2022

που συμμετείχαν σε αυτόν ανεπιφύλακτα Ως δε έχει ad hoc κριθεί «... η ... απαίτηση να φέρουν οι υποβληθσόμενες υπεύθυνες δηλώσεις εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ...δεν τάσσεται, και δη επί ποινή αποκλεισμού, ως προϋπόθεση του παραδεκτού της προσφοράς, αφού τέτοια ρήτρα δεν περιλαμβάνεται στις διατάξεις της Διακήρυξης, λαμβανομένου μάλιστα, υπόψη ότι εν προκειμένω δεν τίθεται εν αμφιβόλω η γνησιότητα των επίμαχων δικαιολογητικών (βλ. ΕΑ 181/2019, 29/2019, 268/2017, ΑΕΠΠ 1592/2020)...» (ΣτΕ ΕΑ 278/2019). Σύμφωνα με τον νόμο (άρθρα 18, 53, 71, 80, 103 του ν. 4412/2016) και τις αρχές της τυπικότητας νομιμότητας και διαφάνειας της διαδικασίας δεν χωρεί αποκλεισμός διαγωνιζομένου για λόγο που δεν προβλέπεται ρητώς και σαφώς στην διακήρυξη ή στον νόμο και ως εκ τούτου οι περί του αντιθέτου ισχυρισμοί της προσφεύγουσας κρίνονται απορριπτέοι ως αβάσιμοι. Τέλος, παρέλκει ως αλυσιτελής η εξέταση του επικουρικά προβαλλόμενου ισχυρισμού της παρεμβαίνουσας περί τυχόν υποβολής διευκρινήσεων του άρθρου 103 του Ν. 4412/2016, όπως το εν λόγω άρθρο τροποποιήθηκε με το άρθρο 43 του Ν. 4782/2021 σε περίπτωση που ήθελε υποτεθεί ότι υπήρχαν ασάφειες ή ελλείψεις στα δικαιολογητικά κατακύρωσης που προσκόμισε διότι, όπως κρίθηκε αμέσως παραπάνω, οι προκείμενες Υπεύθυνες Δηλώσεις υποβλήθηκαν στον φάκελο των δικαιολογητικών κατακύρωσης της παρεμβαίνουσας σε συμφωνία με τους όρους της άνω Διακήρυξης, ήτοι φέρουσες σφραγίδα της ατομικής επιχείρησης της παρεμβαίνουσας και φυσική υπογραφή αυτής, της οποίας η αυθεντικότητα δεν αμφισβητείται, ενώ περαιτέρω δεν αμφισβητείται η γνησιότητα των επίμαχων δικαιολογητικών. Επομένως, σύμφωνα με τα ανωτέρω, ο μοναδικός λόγος της κρινόμενης προσφυγής πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

33. Επειδή, γίνεται δεκτή, εν συνόλω, η εισήγηση.

34. Επειδή, κατόπιν των ανωτέρω, η προδικαστική προσφυγή πρέπει να απορριφθεί.

35. Επειδή η παρέμβαση πρέπει να γίνει δεκτή.

36.Επειδή, ύστερα από τα εκτεθέντα στη σκέψη 34, πρέπει να καταπέσει το παράβολο που κατέθεσε η προσφεύγουσα (άρθρα 363 παρ.6 του ν.4412/2016 και 5 του ΠΔ 39/2017).

Για τους λόγους αυτούς

Απορρίπτει την προδικαστική προσφυγή.

Δέχεται την παρέμβαση.

Ορίζει την κατάπτωση του καταβληθέντος παραβόλου.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στις 27 Ιανουαρίου 2022 και εκδόθηκε στις 16 Φεβρουαρίου 2022 στον Άγιο Ιωάννη Ρέντη.

Η Πρόεδρος

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΛΑΜΙΩΤΗ

Η Γραμματέας

ΦΩΤΕΙΝΗ ΜΑΡΑΝΤΙΔΟΥ

α/α ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ